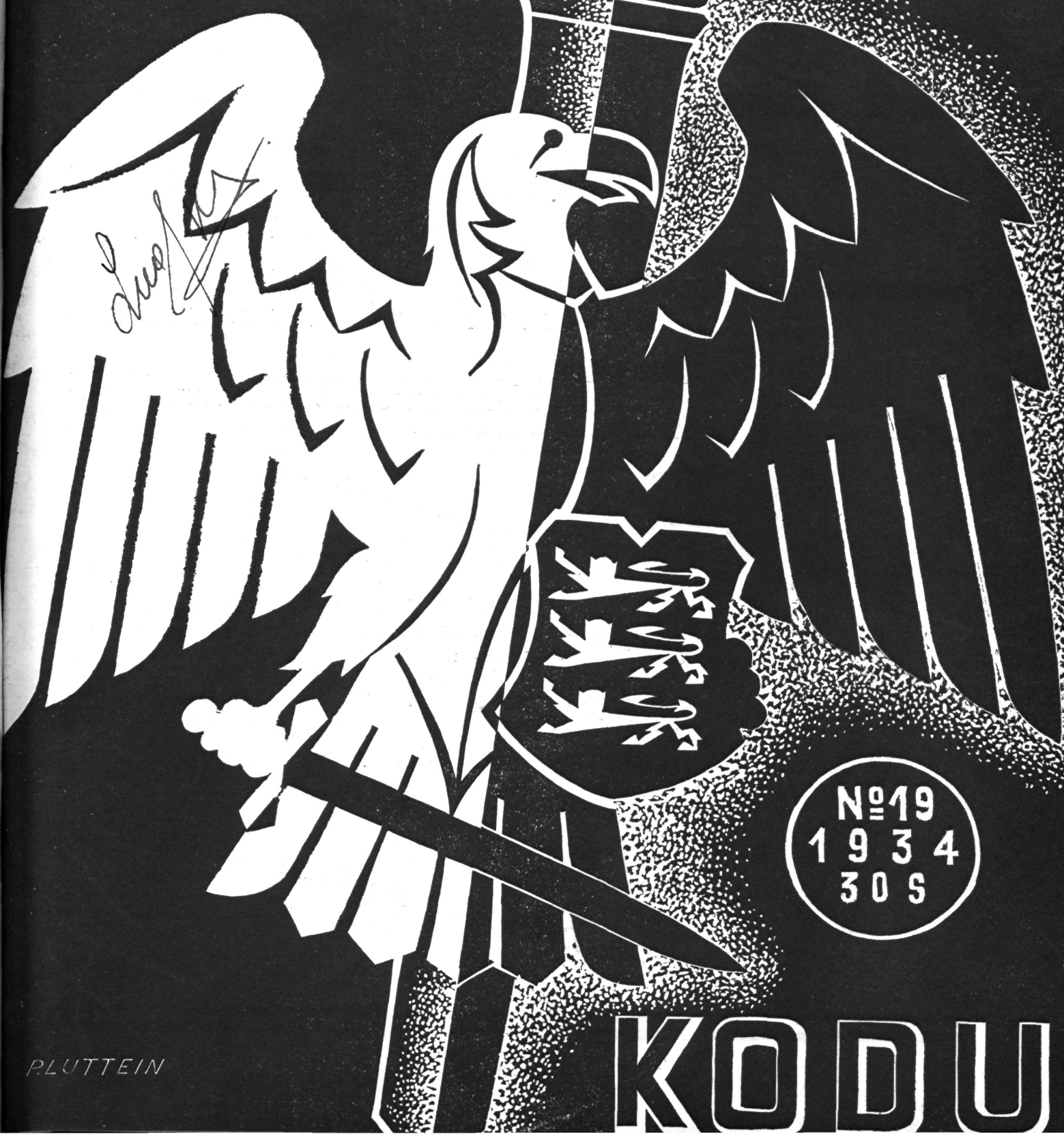

KAITSE

Handwritten signature

№19
1934
30 S

PLUTTEIN

KODU

S E E

ON

KAUBAMÄRK

**KALOSSIDEL, BOTIKUIL,
KUMMIJALANÕUDEL**

VASTUPIDAVUSE TUNNUSEKS

Teie äriline tegevus

sarnaneb elavale organismile, mille heaolu
oleneb siseelundite töövõimest ja korrapära-
sest tegevusest

Töövõimsaimaks elundiks teie ärifgevuses
on inimjõud,

kirjutusmasin ja arvutusmasin

«Royal» • «Facit»

Ainuesindaja:

W-d Loun & Schitikow

Tallinn, Niguliste tän. 18,
telef. 434-37.

Värvilist lõnga

suures valikus, Inglismaal värvitud pehmetest villadest,

vaibalõnga,

värvimata, igas jämeduses,

kodumaa villast lõnga

igaks otstarbeks;

teki- ja voodrivatti,

puuvillast, villast ja siidist, alati värsket otsekohe masinatelt,

soovitab

H. Teslon'i

villa- ja vatitööstus

Merepuiestee 17,

end. „Silva“ hoovis,

tel. 303-82

Järva-Jaanis endises tarklisevabrikus, telefon 19

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol. ltn. A. Balder telefon 451-94.

Tegev toimetaja kapten A. Treufeldt, telefon ametis 451-89, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseleidu peastaap. Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 1 üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.

Nr. 19

1934

SISUKORD:

J. Roska: Aastapäevaks.

A. Treufeldt: VI hõimupäevadeks.

T. Simberg: Maareformi mälestuspäevaks.

E. Jalak: Kolm kaotust Euroopale.

H. J.-R.: Aleksis Kivi.

E. Rosenberg: Virumaa.

O. K.: Neeruti 6. ja 7. oktoobril,

— Siis kui . . . Veste.

Tsingitud katuseplekki

10 ʘ kuni 14 ʘ

Valget plekki

J. C. 1×2×3×4×

Siberi plekki 10 ʘ kuni
20 ʘ

Siberi plekki 1×2 meetrit
1 mm.

Musta plekki 10 ʘ — 20 ʘ

Vitsrauda 1 1/2, 1 1/4"

Inglistina

Seatina

Söögiõli

Itaalia tomatipüreed

soovitab

W. Wunder

S. Patarei 6

Eesti Haridusliidu TEATRITARVETE LADU

Tallinn, Suur Roosikrantsi 12.

Telefonid: juhatus 452-03; büroo ja teatritarvete ladu 452-02.

Näidendite laenukogu
Parukate laenukogu
Kostüümide laenukogu
Jumestamise vahendeid
Gaasilampe ja laternaid
Dekoratsioonide materjaale
Peopileteid ja kuulutusi
Lendava posti kaarte
Konfetit ja serpentiini
Kviitungiraamatuid
Liikmekaarte
Kontrolltähti

UUDISTEOSTENA NÄIDENDITE LAENUKOGUS:

- „Elav kapital“ — A. Adson. Laulumäng 3 vaatuses.
„Heinasao ääres“ — Mait Metsanurk. Mäng ühes vaatuses.
„Isade tee“ — A. Mälk. Näidend 4 vaatuses.
„Kangelane kalmult“ — V. Sarapik. 2-vaatuslik vaatemäng rahvuspühaks.
„Kasuisa“ — A. Tammann. Ühe armastuse lugu 3 vaatuses.
„Kiki ja Mall“ — B. Kangermann. Näidend 3 vaatuses.
„Kui põhjakuu ärkab“ — E. Post. Komöödia 3 vaatuses.
„Mäeküla piimamees“ — Ed. Vilde järgi dramatiseerinud A. Särev.
Näidend 3 vaatuses.
„Neitsid lampidega“ — Aug. Mälk. Komöödia 4 vaatuses.
„Okastraataid“ — Mait Metsanurk. Draama ühes vaatuses.
„Pilveristi“ — A. Tammann. Komöödia 3 vaatuses.
„Röövitud suudlus“ — V. Venti humoristlik moraaliprotsess 3 vaat.
„Suur saak“ — A. Brigaderi komöödia 5 vaatuses.
„Söed“ — A. Tammanni näidend 4 v. Eriti sobiv kaitseliidu pidudeks.
„Vaese mehe ututall“ — Aug. Mälk. Komöödia 4 vaatuses.
„Vidriku parun“ — A. Särev. Dramatiseering A. Tammanni romaani
järgi. Rahvatükk 3 vaatuses.
„Võnnu all“ — P. Voolaine. Näidend Vabadussõjast 3 pildis.
„Õpetatud sulane“ — Rob. Lukss. Komöödia 2 v.
Deklamatsioonide kogu I — H. Laur ja V. Vent.
Deklamatsioonide kogu II — H. Laur ja V. Vent.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 19

Tallinnas, reedel, 19. oktoobril 1934

X aastakäik

Aastapäevaks.

Kui „Kaitse Kodu!“ – meie häälekandja – täna tahab ära märkida, et ta on juba saanud üheksa-aastaseks, siis teiste hulgas olen ka mina, kes soovib edaspidiseks õnne ja edu!

Ma tean, et on olemas palju lugejaid, kes ei ole mitte päris rahul „Kaitse Kodu!“ga. Ma tean aga ka seda, et nende rahulolematute soovid on niivõrd lahkuminevad, et kui sa täidaksid ühe tahtja soovi, ei rahuldaks see aga teiste omi.

Mulle tundub, et „Kaitse Kodu!“ on püüdnud käia kuldset keskteed ja ta bada parimat paljude-paljude ning mitmekesiste soovide hulgas.

Üheks toimetajate peamureks jäägu ka edaspidi erksalt kuulutada lugejaskonna soove ja võimaluste piirides täita, mis täita annab.

Arvan, et „Kaitse Kodu!“ inimesed ise ka ei pea ajakirja veel oma arenemises lõppjaama jõudnuks.

Mitmekesine ja haaravas vormis edasi antud kaitseliidu elu ja töö valgustamine jäägu edaspidigi peäülesandeks, sest neisse raamidesse võib mahtuda kõik hea, mida üldse võib ütelda ja mõelda eeslane.

Kõiki sulge-valitsevaid kaitseliitlasi aga palun valgust hoida mitte vaka all ja oma kaastööga aidata kaasa meie ühisele ja ainsale ajakirjale kanda kindlalt maha panna.

14. okt. 1934. a.

J. Roska

Kindral-major
Kaitseliidu ülem

Aastapäeva puhul meie lugupeetavatele lugejatele, kuulutajatele, kaastöölistele ja kõigile, kel „Kaitse Kodu!“ seni olnud südame ligidal, otsekohesid ja sõbralikke tervitusi.

Jatkugu see usaldav kaastöö ka tulevikus!

Toimetus.

VI

HÕIMUPÄEVADEKS

Kokkuleppel teiste hõimudega pühitseme iga aasta oktoobrikuu kolmandal laupäeval ja pühapäeval hõimupäevi. Need päevad peavad asjaosalistele meenutama aegu, millal Soome-Ugri rahvad veel laialipaiskamatult ühiselt etendasid tähtsat osa Euroopa mandril ja tohtisid teistele rahvastele ette kirjutada ja avaldada põhjapanevat mõju toleaeagsetele sündmustele. Ajalugu on tahtnud, et oleme sunnitud nüüd elama lahus ja igaüks omaette võitlema oma olemasolu eest.

Hõimude laialipaisatud olek ja erinevad riigipoliitilised olukorrad ei võimalda tänapäeval soome-ugrilasil ühiselt rääkida kaasa maailma üldpoliitilistes küsimustes, kuid aastatuhandete kiuste endistest aegadest säilinud ühiskultuuri alused, mida hoolikalt on edasi arendanud hõimutõetegijad, annavad meile õiguse ütelda määravat sõna maailma kultuurpoliitilistes keskustes. Olukord kohustab!

Loomulikult on siin kaaluv kohustus ja osa neil hõimudel, kes on suutnud alal hoida või uuesti kätte võita iseseisvust ja rippumatust.

Et hõimutõed hinnatakse ja ta tähtsusest aru saadakse, selles oleme võinud veenduda senistel Soome-Ugri rahvaste kultuurparaadidel — hõimukongressidel. Et seal valminud ja üldist heakskiitmist leidnud ühispüüded on vajalised, seda kinnitab kultuurielu korraldus iseseisvates hõimuriikides. Nendele püüetele nõuavad eluõigust ka need hõimud, kes oma riiklikus iseolemises olenevad teistest võõra kultuuriga rahvastest.

Praegune aeg on suur võitluste aeg. Kõik rahvad siplevad suure murranguaja — maailmasõja päranduse

— majanduslikult laostumise kütkeis. Näib, nagu tahaksid majanduslikud mured ja küsimused suruda kõrvale kultuurilisi küsimusi. Ometigi ei tohi see nii olla ja sündida. Peame laskma rohkem rääkida tunnetel ja vaimul. Vahest aitab see lahendada mõndki keerdsõlme ja hoida ära mõtete lahkuminekuid. Vaimsed huvid peaksid jõudma kaaluvale kohale. Nende kaudu tasan-dame teed ka materjaalsetele huvidetele ja hüvangule.

Kuna meil Eestis praegu on käsil rida uuendusi rahvuskultuuri valdkonnas, tahaksin loota, et siin vääriline koht pühendatakse ka hõimuaatele ja -tegevusele. Selle kõrval ulatame igal pakkuval võimalusel oma avitava käe vähematele hõimudele ja aitame neid edasi püüda nende tõekspidamistes ja rahvuslikes püüetes. See abi ei pea olema vaid nõuanne, vaid ka materjaalne, niipalju kui seda võimaldavad meie ressursid.

Meie vabatahtlik kodukaitse, kõrgelt hingestatud rahvustundest, ei ole kunagi olnud ükskõikne hõimuliikumisele. Seda näitab ta töö kodumaal, sama kinnitavad kokkupuuted ja läbikäimine hõimumaadega. Ka tulevikus tahab kodukaitse veel intensiivsemalt kõigele sellele kaasa elada

Meie kõikide ühispüüde eelolevatel hõimupäevadel ja tulevikus olgu, et see väärtuslik sugurahvaste vaheline kooskõla, vastastikune suhtumine ja kultuurilised ühispüüded veelgi süveneksid ja tuleksid kasuks kõikidele. Eriti kanname aga hoolt selle eest, et järgnev hõimukongress, mis teatavasti toimub Eestis, kujuneks jõuliseks sugurahvaste ja ka Eesti kultuurparaadiks.

A. Treufeldt.

*15. novembril ilmub „Kaitse Kodu!“
Kalevi malevkonna ja 1. detsembril
kaitseliidu 10 a. juubeli erinumbrina*

Maareformi mälestuspäevaks

25. oktoobril möödub 15 aastat maaseaduse avaldamisest Asutava Kogu poolt. Maaseaduse maksmapanek oli üheks tähtsaimaks aktiks Eesti iseseisvuse kindlustamise töös. Sel ajal oli käimas võitlus kahel rindel — välisvaenlase väljatõrjumine maalt ja riigi sisemine ülesehitamine. Maaseadusega otsustatud mõisate sunnivõõrandamine maa seniselt valitsejailt — aadlilt — ja kasutada andmine väikemaapidamistena maata rahvale lõi igas kodanikus parema tuleviku lootuse ja sisendas massidesse veendumuse eesti rahva riikliku iseseisvuse kindlustamise vajadusest. Usk rahva paremasse tulevikku ja isiklikku õnne tiivustas sõjarindel võitlejaid kangelastegudele ja kogu rahvast riiklikule tööle. Rahvuslik meeleolu haaras kogu rahva, sundis unustama sotsiaalsed vastolud ja lõi seega soodsad eeltingimused riigi ülesehituse tööle. Maaseaduse maksmapanekuta poleks olnud mõeldav kogu rahva üksmeelne osavõtt riigi ülesehituse tööst, poleks mõeldav olnud võidu saamine välisvaenlase üle ega ka riikliku iseseisvuse saavutamine ja kindlustamine.

Maaseadus puudutas suuremat osa Eesti vabariigi territooriumist. Maaseadusega võõrandati riigile 2.381.256 ha. Sellest oli 1.253.189 ha metsa ja soode all, ülejäänud osa — 1.128.067 ha — kasutati põllumajanduslikult, osalt — 59,25% — suurmaapidamistena (1065 üksust), osalt — 40,75% — väikemaapidamistena, rendikohtadena (23.023 üksust). Suurmaapidamistena kasutatav põllumajanduslik maa kuulus maaseaduse järgi partselleerimisele ja asundamisele maata rahvaga, rendikohad tuli aga uuesti korraldada, liig suured talud vähendada ja liig väikesed kohad suurendada, tarbekorral talundi maad koondada hoonete juure ja selle järele anda seniseile rentnikele põliselt.

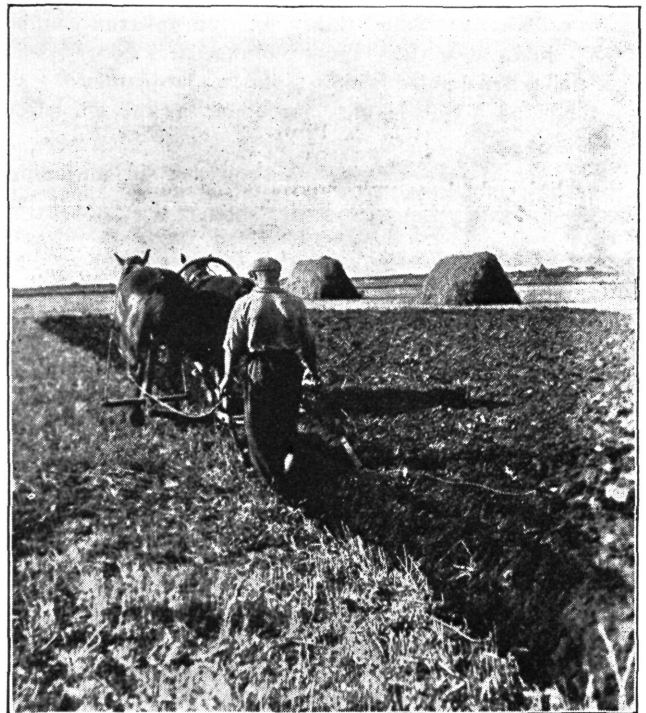
Maaseadusega otsustatud ülesande täitmine — maareformi teostamine — on kestnud tänapäevani ning nüüd, 15. aastapäeval, võib seda juba pidada enam-vähem lõpule viiduks. Korraldada on veel ca 2500 renditalu, pindalaga 30.000 ha, ja partselleerida ca 50.000 ha tagavara- ja metsamaad ja kinnistada omanduseks maasaajale ca 40% rajatud maakohtadest. Kuigi selle suure, eesti rahva ajaloos seni nägemata ulatusega, töö tulemused on osalt veel kujunemise ajajärgus ja seepärast on raske anda tehtud tööle objektiivset ja täielist hinnangut, võimaldavad siiski ka seni selgunud tulemused ja maareformi mõjul meie majanduseisus ja ühiskonna struktuuris tekkinud muudatused teha kokkuvõtet kordasaadetud tööst ja seda hinnata.

Maareformi, selle tulemuste mõttes, võime peajoontes jaotada kahte ossa: rendikohtade võõrandamine omanduseks seniseile rentnikele ja uute talundite asutamine riigistatud mõisamaadel või asundustegevus. Seni on rajatud mõisamaadel 41.270 uut talundit ja üle 7.000 eluasemekoha. Rajatud asunduskohtadel ja eluasemeil on enamalt jaolt püstitatud tar-

vilised hooned ja neis elab, leides endale tööd oma maalapil, kolm korda suurem elanike arv kui vanasti mõisais. Asunduskohtade rajamise kõrval on suurendatud maa juurelõigetega 12.000 väikekohta riigi- ja ostutalu maadel, korraldatud 22.240 endist mõisa renditalu ja eraldatud maad mitmesugusteks eriotstarveteks, nagu: koolidele (785), vallavalitsustele (262), hoolekande ja tervishoiu otstarbeks (273), põllumajanduse edendamise otstarbeks (60 mõisasüdant), tööstuslikuks ja kaubanduslikuks otstarbeks (1460 üksust).

Rendikohtade omanduseks andmine avas edutee suurele osale meie põllumajanduslikust rahvast (24.759 talundit mõisamaadel ja nende elanike koguarvu statistilistel andmetel võib arvata ca 100.000 hinge peale), kindlustades talundipidajale nende töö ja vaeva ning eluaseme ja töökoha puutumatus ja virtutades maaharijaid, seniseid rentnikke, rohkem ja põhjalikumalt tööd tegema, rohkem väärtusi looma kui seda igapäevaseks äraelamiseks läheb tarvis. Selles mõttes tuleb pidada rendikohtade omanduseks andmist tähtsaks sammuks eesti rahva heaolu kindlustamisel.

Kaugelt suurema tähtsuse omab mõisamaade asundamine, olgu see väikekohtade suurendamine talundite tootmise baasi laiendamise sihis, talundipidaja perekonnale töö ja äraelamise võimaluste kindlustamiseks vajalises ulatuses ja uute perekonnatalundite loomine või eluasemetekojade rajamine.

Oma maalappi kündmas

Viljapeks

Mõisamaade asundamine võimaldas ligikaudu poolel põllumajanduslikust rahvast saada majanduslikult enam-vähem iseseisvaks; pealeselle oli võimalik kümneil tuhande inimestel, nii maal kui ka linnas, endale saada eluaset ja sel luua püsivat kodu; kõik see tähendab sotsiaalset tõusu, millist seni pole nähtud Eesti ega vististi ka teiste rahvaste ajaloo.

Maareformi teostamisel on, nagu eelpool tähendatud, seni suurendatud maa juurelõigete ligikaudu 12.000 talundit, ca 5000 talundit riigistatud maadel ja ligi 7000 talundit eramaadel (väikesed ostutalud ja popsikohad). Selle läbi on parandatud umbes 48.000 inimese majanduslikku olukorda, kas võimaldades neile äraelamise ainult põllumajapidamisest või suurendades sissetulekuid maapidamise kui kõrvaltööharu alal.

Uustalude elanike näol on saanud majanduslikult iseseisvaks 178.000 inimest. Toodud arvust langeb $\frac{1}{3}$, s. o. 59.170 hinge, endiste mõisate elanike arvele (mõisatöölised ja ametmehed), nagu seda võime tuletada 1929. a. üleskirjutusel fikseeritud elanike arvu suhtest 100 ha põllum. maa kohta väiketalundeis (10—20 ha) ja suurtalundeis (üle 100 ha), mis on 61,4 : 21,8; $\frac{2}{3}$, s. o. 118.330 hinge, on tulnud mujalt (maata inimesed ja talupidajate pojad), kes teissugustel tingimustel oleksid valgunud linnadesse või rännanud välja.

Maal, alevikes ja välispool, rajatud eluasemekohtadel on leidnud püsiva eluaseme 7098 perekonda, s. o. ligi 30.000 inimest. Need on peamiselt maakäsitöölised ja -ärimehed, pensionärid ja põllutöölised. Kuna eluaseme kõrval on neil reeglipäraselt kasutada aiamaa, sageli aga võimalik ka looma pidada, siis tuleb ehituskruundipidaja aleviku või maa elaniku sotsiaalset ja majanduslikku olukorda pidada võrdlematult paremaks kui samadesse ühiskondlikesse kihtidesse kuuluvate maata elanike oma.

Edasi on maareform võimaldanud eluasemetega varustada ka linna ja alevi elanikke. Üldse on linnade ja alevite maaga varustamise seaduse alusel tähendatud otstarbeks ja linnade ja alevite heakorra ülesandeiks riigi maast eraldatud ca 10.000 ha maad. Kuidas seda maad linnade ja alevite poolt on kasutatud, selle kohta puuduvad kahjuks andmed, kuid võib arvata, et umbes $\frac{2}{3}$ sellest, ca 6500 ha, on kasutatud eluasemekohtade rajamiseks. Võttes ehituskruundi suuruseks $\frac{1}{3}$ ha võib arvata, et ca 2000 perekonda, s. o. 60.000 inimest, on varustatud eluasemetega linnades ja alevites.

Üldse on seega mõisamaade asundamine võimaldanud sotsiaalset tõusu ning toonud kasu ca 320.000 inimesele, s. o. üle $\frac{1}{4}$ eesti rahvale, kui siia juure arvata aga veel rentnikud, kes said maaomanikeks (100.000), siis on maareformist saanud kasu üle $\frac{1}{3}$ kogu meie rahva arvust.

Tarvitseb ainult hetkeks vaadata tagasi meie lähimasse minevikku, kujutella meie maa seisukorda iseseisvuse alguses ja võrrelda seda praeguse olukorraga ainult üldjoontes, nii majanduslikus kui ka sotsiaalses mõttes, võrreldes talundite arvu, põllumajanduslikku toodangut, ühiskondlike kihtide (sulaste ja peremeeste) suhtelist vahekorda enne ja nüüd — sellest on küllalt, et mõista kordasaadetud töö suurust ja tähtsust. Maareformi läbi viimata poleks saanud olla asetleidnud sotsiaalset tõusu ega majanduslikku edu ja vaevalt oleks võinud püsida Eesti vabariik tänapäevani. Kuigi ehk oleksime rahuldavalt vabadussõja lõpetanud, 1924. a. 1. detsembri katsumist ei oleks meie riik vististi suutnud üle elada.

Maareform pani seisma ligi sada aastat kestnud rahva väljarändamise, sõja järelaastail veel edasikestnud väljarändamist ei saa arvestada, kuna samal ajal Venemaal tagasitulistajate arv oli palju suurem. Eesti mees võis endale tööd ja leiba leida kodumaal ega tarvitsenud seda minna otsima võõrsile, kust enamal jaol juhtumeil tagasituleku võimalust ei olnud ja mille lõpptulemuseks seepärast oli suurrahvaste elujõu suurendamine väikese ja vaese eesti rahva arvel.

T. Simberg.

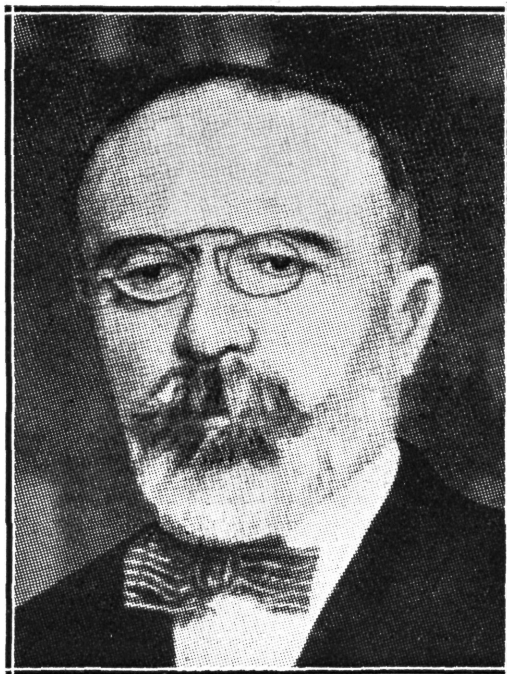

KOLM KAOTUST EUROOPA

Jugoslaavia kuninga Aleksandri ning Prantsuse välisministri Louis Barthou tapmise ja Raymond Poincaré surma puhul

ALEKSANDER I

L. BARTHOU

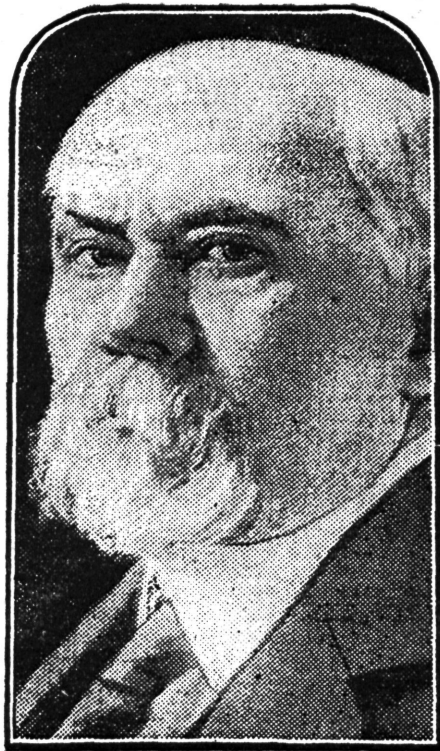
Lühikese aja, ainult nädala jooksul on Euroopat tabanud kolm rasket kaotust: Marseille's tapsid roimariid Prantsusmaale küllasõitnud Jugoslaavia kuninga Aleksandri ning Prantsuse silmapaistvaima riigimehe — välisminister Louis Barthou. Ja vaevalt nädal hiljem suri Marseille'i mõrvast vapustatuna endine Prantsuse maailmasõjaaegne president ning mitmekordne peaminister Raymond Poincaré.

Marseille'i roim pole ainult lihtne poliitiline atentaat Euroopa kahe juhtiva isiku vastu. Seal lastud revolvrüpaugud vapustasid kogu Euroopat mitte ainult roima traagilisuse tõttu. Nad on kutsunud kõikjal vastukajana esile ka poliitilise rahutuse ja ärevuse tundeid nende südameis, kellele on kallis Euroopa ja maailma rahu. Ja peab mainima, et viimasel aastal on poliitiliste mõrvade ohvriks langenud ainult sellaseid juhtivaid riigimehi, kes pooldavad Euroopa praegust status quo'd, püüavad hoida alal praegusi riigipiire, seisavad vastu igasuguste eksperimenditamisetele praeguse seisukorra arvel. Aastate vahetusel tapeti Rumeenia peaminister Ducea; suvel tapsid rahvusssotsialistlikud mõrvarid Viinis südametult Austria riigikantsleri Dollfussi — lastes tal haavatuna lihtsalt verest tühjaks joosta. Needki mõlemad riigimehed seisid vastu igasugustele hädaohtlikele „revideerimiskatsetele“, mis võiksid ja peaksidki viima veristele riikidevahelistele kokkupõrgetele. Mis ime siis, et mõnel pool juba tõsiselt arvatakse, et sellased, just selle suuna riigimehi tabavad, mõrvad polevat sugugi juhuslikud, vaid et nende taga seisvat järjekindlalt tegutsev organisatsioon või

vähemalt sihikindel inspiratsiooni keskus. Miks ei peakski niisugune arvamine tekkima, kui, näiteks, Euroopa nendes riikides ja ringkondades, kus nii väga ihaldatakse revisjoni ja sihikindlalt suunatakse poliitika selle teostamisele ning stabiliseerunud seisukorra häirimisele, kui nendes riikides viimaste aastate kestes pole olnud ühtki atentaati nende mainitudsuunaliste riigimeeste vastu! Kuigi, olgu öeldud, nendes riikides enestes on palju rohkem rahulolematuid oma riigi juhtide vastu nii sees- kui ka välispool riigi piire . . .

Eriti palju rahutuid küsimismärke jätab endast Marseille'i roim. Ja tähtsamad neist on: mis saab nüüd tapetud Barthou viimasest elutööst — Euroopa rahu kindlustamisest uute riikide grupeeringute loomise teel? Ning kuidas mõjub kindlakäelise kuninga Aleksandri traagiline kadumine riigitüürilt Jugoslaavia kuningriigi välispoliitikale, milliseid vapustusi toob see talle sisemiselt? Lõpuks: kas on veel nüüd pärast nende kahe juhtiva riigimehe surma võimalik uue riikide-tasakaalu loomine Lõuna-Euroopas, millele pidid andma algtõuke Barthou-Aleksandri nõupidamised ja hiljem Barthou külaskäik Rooma Mussolinile, nagu see seisib päevakorras?

Barthou algas Prantsuse välispoliitika juhi kohale asumisega kohe energilist koondamist ja koostöö leidmist kõigi nende riikide vahel, kes on huvitatud Euroopa rahu püsimisest, ülesehitamisest ja kindlustamisest. See vajadus sai seda suuremaks pärast seda, kui Saksamaa — välja astudes kõigi Euroopa seniste koostöö-vormide vastu — kuulutas oma uute juhtide läbi

R. POINCARÉ †

oma välispoliitika ainsaks ja ainumääravaks sihiks hädadohtliku revisjoni iga hinna eest, asudes selles suunas looma sidemeid, katsuma pinda, võitma sõpru iga hinna eest. Vastukaaluks sellele ruttas 72-aastane Barthou ise igale poole, kus oli vaja kindlustada rahu ka suks seniseid sidemeid ja luua uusi. Sellest olid tingitud ta matkad Prahasse, Varssavi, Belgradi, Bukaresti, seda pidi teenima ka eelseisv visiit Rooma. Rahu ja praeguse seisukorra kindlustamiseks tõmbas Barthou Rahvasteliitu meie suure idanaabri, tuues ta seega uueks ja praeguse seisukorra muutmise vastaseks suurjõuks Euroopa riikidekontserti. Edasi tahtis Barthou luua hoopis uuelaadse paktidekuju, n. n. regionaalsed julgeoleku tagamise paktid, mille ülesandeks pidi olema just rahu tagamine selles Euroopa osas, kus nad sõlmitud. Ja peagaranteerijana sellastest paktidest oleks tulnud osa võtma just Prantsusmaa ise oma määratu sõjaväelise, poliitilise ja moraalse jõuga. Niisugune pidi tulema ka I d a p a k t, kuhu oleks kuulunud Eesti, teised Balti riigid, Nõukogude Liit, Poola, Tschehhoslovakkia ja Saksamaa ning garanteerijana ka Prantsusmaa. Paktiosalised oleksid vastastikku ja omavahel kindlustanud üksteise iseseisvuse, piirid ja julgeoleku. Vähemalt teoreetiliselt oleks see kõigiti ideaalselt kindlustanud rahu kõigi paktist osavõtjate vahel ja igauks — ka Eesti — oleks, muretuna oma julgeoleku ja ümbruse stabiilsuse suhtes, võinud asuda täie jõuga oma majandus- ning sisemiste küsimuste lahendamisele.

Samane pakt pidi saama teoks Lõuna- ja Kagu-Euroopas. Üheks eelsammuks sellele pidigi olema Aleksandri külaskäik Pariisi ja sellele järgnev Barthou matk Rooma — lepituse sobitamiseks Itaalia ja Jugoslaavia vahel, kelle huvid käivad siin Euroopa nurgas mitmeti üksteisele vastu. Seda nimelt Albaania ja Austria suhtes: Jugoslaavia peab Itaalia mõjualust Albaaniat ähvarduseks oma külje all, kuna Albaania omandamisega Itaalia muutnud Aadria mere, Jugoslaavia ainsa väljapääsu maailmameredele, täieliseks Itaalia

mõjualuseks „Mare nostro“ks“, nagu seda ka deklareerinud Mussolini ise ja milline seisukord vähemalt peab võimaldama rahulise — majandusliku ja poliitilise — sissetungi Jugoslaaviasse. Teiseks pinevuse küsimuseks on Austria. Siin on seni Jugoslaavia sümpaatiad teataval määral Austriaga liitumist ihkava Saksamaa poolt, sest Jugoslaavia loodab, et Hitleri võimu tulekule Viini järgneksid ka tingimata selle uue Suur-Saksamaa nõudmised Itaalia tähtsale sadamale Triestile, et sellele uuele Saksamaale nõutada otsest juurepääsu ka Vahe-merele. Sel puhul poleks Jugoslaavial enam karta Itaalia teatavaid nõudmisi Jugoslaavia Dalmaatsiale. Hädadohtu Saksamaa poolt peab Jugoslaavia endale palju vähemaks, kuna sakslastega asustatud maa-alasid Jugoslaavias peaaegu polegi, küll aga elab Dalmaatsias rohkesti itaallasi.

See muidugi on vaid osakese Jugoslaavia ringkondade arvamine seisukorrale. Kuid Jugoslaavia ei luba ka, et Itaalia juhul, kui Austria oleks ähvardatud Saksamaa poolt, ilma pikema jututa Austria okupeeriks, nagu Mussolini seda suvel Viini ja Kärnteni sündmuste puhul ähvardas.

Neid vastolusid Itaalia ja Jugoslaavia vahel tahtis kõrvaldada Barthou ja viia nad mõlemad mingisugusele omavahelisele kokkulepitud modus vivendile. Sest lõppude-lõpuks mõlemad on esmajoones huvitatud rahu alahoidmisest ja see soov oleks võinud saada aluseks ka koostööle selles suunas. See näiski olevat võimalik. Kuidas aga saab teostada seda nüüd — Barthou enese ja Jugoslaavia prantsussõbraliku kuninga kadumisel? Kas annab Barthou järeltulija Laval küllalt selleks autoriteeti? Ja kas Jugoslaavia välispoliitika on tulevikus, kus teda nüüd valitseb kolmest mehest koosnev, ja nii võimeline alluma igasuguste klikede mõjule, regentnõukogu, üldse pideva ja iseseisva välispoliitika võimeline? Veel hullemat: kas nüüd ei või tekkida kolmest erirahvusest koosnevas Jugoslaavias tõiseid sisemisi rahutusi, kuna ju on kadunud neid rahvaid ühendav autoriteet? Kas Itaalia ning Ungari ei satu nüüd kiatususse kasutada ära kroaatide ja sloveenide lahkpuudeid, Bulgaaria makedoonlaste vaenu serblaste vastu, et seega aidata kaasa Jugoslaavia kui mitte lagunemisele, siis vähemalt nõrgestamisele? Kas see kõik lõpuks ei tekita veriseid heitlusi, nii et tõesti Marseille'i mõrvale võib anda „uue Sarajevo mõrva“ nime? Need kartused on seda tõsisemad, kui tuletame meele Berliini reserveeritust ja Ungari süngest vaikimist Marseille'i sündmuste hindamisel.

Rahuotsival Euroopal aga tuleb südamest ja tõsiselt leinata neid kaht, mõrvari kuulide all langenud suurt riigimeest.

*

Poincaré'le annab kõige parema hinnangu see, et praeguse Saksamaa lehed ta surma parastasiid — kuigi Poincaré oma tervise tõttu juba kaua oli seisnud eemal tegevast poliitikast. Aga tema oli ju see mees, kes seisid Prantsusmaa eesotsas ta kriitilisematel aegadel — maailmasõja ajal, mil ähvardas Prantsusmaa langeda kokku Saksa raudse rusika hoopide all, ja inflatsiooni likvideerimise ajajärgul, millal Prantsusmaa ähvardas täiesti langeda kokku majanduslikult — seega ka poliitiliselt ja sõjaliselt. Ning mõlemal korral päästis ta osav ja kindel käsi Prantsusmaa, kes praegu seisab võimsamana kui kunagi varem viimase 100 aasta kes-tes. Ning see, kes päästab Prantsusmaa, seda ei või ju sallida üdini revanšiha täis Saksamaa . . .

Imetelles Raymond Poincaré suuri teeneid Prantsusmaa vastu ja ta riigimehelikkust on ka Eestil põhjust teda leinatagi, ainult liitlaste võit võimaldas Eesti iseseisvuse, ainult Prantsusmaa mõju püsimine Euroopas on takistanud mõningate hilisemaid ihasid Balti ranniku järele.

E. Jalak.

ALEKSIS KIVI

Aastal 1934, 10. oktoobril, nii siis mõni päev tagasi, möödus 100 aastat Aleksis Kivi sünnimisest.

Aasta 1934 on seega olnud mälestusaasta soome kirjanduse ajaloos, isegi vahest ehk tähtsaimaid ja tähelepanuväärsemaid.

Soome rahval, samuti ta sugulasil ja sõpradel, on põhjust harda ja tänuliku meelega veeta seda mälestuspäeva, kuna saja aasta eest sündinud Aleksis Kivi on tõstnud soomekeelse kirjanduse moodsa kunstikirjanduse valda ja loonud luule, näidendi ja romaani alal teoseid, mille väärilisi järgnev aeg veelgi pole suutnud toota.

Sada aastat tagasi sündis Soomes Hämes Nurmijärvi Palojoje küla rätsep Stenvalli lasterikkas peres viimne poeg Aleksis. Noore maailmakodaniku ilmumisest juba ennegi kehva kodusse pole tuntud erilist rõõmu, missugusel teemal Kivi oma kaheksandal eluaastal sepitsenudki oma esimese luuletuse. Kuna teised vennad õppisid isa ametit, ei püsinud noorimal nõel pihus ega meelitanud teda laual istumine. Ta liikus meelsamini metsades ja puuris raamatuid, mistõttu vanemate unistuseks oli oma noorimat poega näha kirikuõpetajana. Kivi ise olevat aga leidnud, et see elukutse olevat „koera amet — leiva eest haukuda“ — ja 23-aastaselt, üliõpilaseks saades, pühendus ta täieliselt kirjanduslikule tegevusele.

Peaaegu oleks võinud juhtuda nõnda, et Kivi sarnane and, ei ole sugugi liialdus ütelda: Kivi sarnane sünnipärane geenius, oleks läinud kaduma soome kirjandusele. On ju nimelt teada, et Aleksis Kivi kirjutas alguses rootsi keeles nii oma luuletusi kui ka ju-

tustusi ja näidendeid. Tema ajal olid ju soome keskkoolid vaid rootsikeelsed, ja mõnigi kord hiljem olevat Kivi kaevanud selle puuduse üle, et ta polevat koolis saanud juhatust soome keele tegelikuks kasutamiseks. Ta esimesel loomisajastul annab see puudus end tunda, kuid teisalt peab ütleva, et Kivi loomupärane keelegeenius võimaldas tal luua koguni oma ja omapärase väljendusviisi ja stiili, mille rikkus, lopsakus, kõlavus osutavad võrratut meisterlikkust keele kõigi väljendusabinõude valitsemises. Oma esimeste rootsikeelsete näidenditega pööris Kivi oma kaasaegsete tähelepanu endale ja kõneldakse, et J. V. Snellman olevat noorel Kivil soovitanud loobuda rootsi keelest, sest sel olevat küllaldaselt viljajaid, kuna aga soome keel ja kirjandus vajavat kõiki võimalikke hoidjaid ja arendajaid. Õnneks täitiski Kivi selle soovi, sest oma hinge sügavusis oli Aleksis Kivi — külarätsepa poeg, kes oli oma lapsepõlve ja nooruse elanud avasilmi ja -kõrvu koduküla maarahva keskel — soomlasist soomlasim, isegi äge, veendunult äge soomemeelne. Ta kirjad ja teosed näitavad, et soome rahva, soomluse, soome koolide edenemine ja arendamine oli talle südameasjaks, mille üle mõtleminegi viis tal sageli ööne, nagu ta kord ühes oma kirjas tähendas.

Tema kaasaegsete väljendusist selgub, millise tühjuse keskel Aleksis Kivil tuli luua oma teosed, ja nagu saatuse pilkel pidi ta veetma oma kirjanduslikult tähtsaimad ja produktiivsemad aastad (1864—1871) Siuntio rootsi vallas Charlotta Lönnqvisti, heatahtliku ja ohvrimeelse, kuid täiesti umbkeelse rootslase, vanema naise, hoole all. Võib hõlpsasti mõista, et Kivi tundis end sellases ümbruses olevat, ta enda sõnade järgi, nagu muulase. Kui tal oleks olnud majanduslikke võimalusi, oleks ta meelsamini kirjutanud oma soome teosed, ja eriti oma talupojaromaani, kodukohas, kodukülas „tuttavate talupoegade keskel“ — ta tõsine kavatsus osta oma vanemate surma järele tühjaks jäänud koduhurtsik luuletaja-elamuks ei tõestunud mitmeist katseist ja unistusist hoolimata just raha puudusel.

Noid „savitalu poegi“, noid kingseppi ja rätseppi, kõiki neid maa ühiskonna liikmeid kirjeldab Kivi sellase armastuse ja südamesoojusega, sellase sügava ja harda austusega ja sellase põhjaliku asjatundlikkuse ja tõelise äratundmisega, et „Seitsemän veljestä“ ja „Nummisuutarit'e“ tegelased tõusevad elavaina meie ette ning me oleme täiesti teadlikud kogu nende hingeihulikust ehitusest. Kivi laseb neil käia elukoolis, ta laseb neil talitada oma tahtmiste ja unistuste kohaselt, kuid paneb siis tõeliste olude püstaia nende ette nõnda, et nad on sunnitud pöörma tagasi korraldatud ühiskonna ja korrapärase elu ringi. Sel teel on luuletajal võimalus kirjeldada oma isikuis sündivat välist ja sisemist mõistuslikku ja kõlbelist arengut ja sel viisil valgub teostesse nende julgest ja üksikasjalisest

realismist hoolimata ilusat, tõstvat idealismi. Kivi näidend „Lea“ on enne kõike ta võimsa kõlbelise arenemise väljendus teiste hulgas. Ka Kivi luuletused kõnelevad sama nõudvate kõlbeliste põhimõtete keelt. Nõnda võiks luuletust „Mies“ pidada otse kõlbelise sangarluse ülimalduks. Selles näidatakse, kuidas õige mees peab nurisemata, kibestumata, masendumata kannatama kõik saatuse ja inimeste kiusamised ja raskeimad löögid — maja hävimine, armastatu kaotamine — et olla ikka sama sõbralikuna, mehisenä, tõsisena, vaesena orbude sõbra ning aitajana.

See maailmavaade, millele taoline kõlbeliste põhimõtete uuesti esiletoomine ja see soe hoolitsemine inimese hinge, selle võitluse ja arenemise eest ikka suurema puhtuse ja kindluse poole tugeb, peab tingimata olema väga selge, päikesepaisteline ja jaatav. Hoolimata lugematuist valudest ja kannatusist ning lakkamata pigistavast majanduslikust kitsikusest, hoolimata aeg-ajalt närivast seesmisest rahutusest ja lootusetusest, hoolimata närvikava nõrkusest ja selle põhjustatud haiglasest olekust, hoolimata üksildusest ja kaitsetusest, võib Kivi veel a. 1870, millal ta haigus sai hävitava pöörde, kõnelda „rõõmsast ja julgast maailmavaatest“. Kivi on võidelnud rasket heitlust oma arenemise heaks, ta on õige luuletaja kombel uskunud inimesse ja tema suurusesse, ta on inimhingede urgastes uurides leidnud sealt enam head kui halba, enam valgust kui pimedust.

On lohotu, et Aleksis Kivi elutöö katkes just siis, kui ta kõige järele otsustades oli pääsnud oma luba-vaimale arenemisastmele, kui ta oli saanud keele ja kõik selle väljendusabinõud oma võimusesse ja kui ta kunstiline mõõdupuu oli saavutanud nähtava küpsuskraadi. Aleksis Kivi oli aasta viimisel päeval, a. 1872, surres alles 38 aastat vana, ja ta tõeline kirjanduslik loomisajajärk oli kestnud täpselt kümme aastat, 1860—1870. Kui võtta arvesse, et ta kõik luuletused, näidendid ja jutustused (mille arv ulatub mitmekümneni) on sündinud 10 aasta jooksul kesk lakkamata hoolt ja kannatusi — luuletaja ütleb ühes kirjas, et ta südant on kahekümne aasta jooksul küpsetatud vaikselt tulel — tuleb tahtmatagi tunnustada, et Aleksis Kivis elas haruldaset jõuline ja kõigi raskuste kiustegi iseennast maksma panev loov vaim.

Kuigi Aleksis Kivi toodang oma tervikus ei vasta alati kunsti kõrgeimaile nõudeile, sisaldub ses ometi sellane sari vaimustavaid, geeniusse vallutava jõuga kirjutatud meisterteoseid, et Sydämeni laulun, Lintukodon, Keinun, Onnellisten, Härkä Tuomon, Kullervon, Nummisuutarit'e, Kihlaus'i, Lea ja Seitsemän veljekset loojat mälestatakse ikka ja alati soome kirjanduse ajaloos ning et tema vaid kümme aastat kestnud kirjanduslik tegevus on ses ajaloos tähendanud pöörde-tegeva uue ajastu algust.

H. J.-R.

Teie laps on Teie õnn

Ja ta on seepärast ka Teie mure. Eluajal Teie hoolitsete kõigiti tema heaolu eest. Hoolitsege siis samuti, et Teie lapsel oleks leib ja kodu ka siis, kui Teid ennast enam ei ole.

Juba väheste sentidega päevas või mõne krooniga kuus Te võite meie

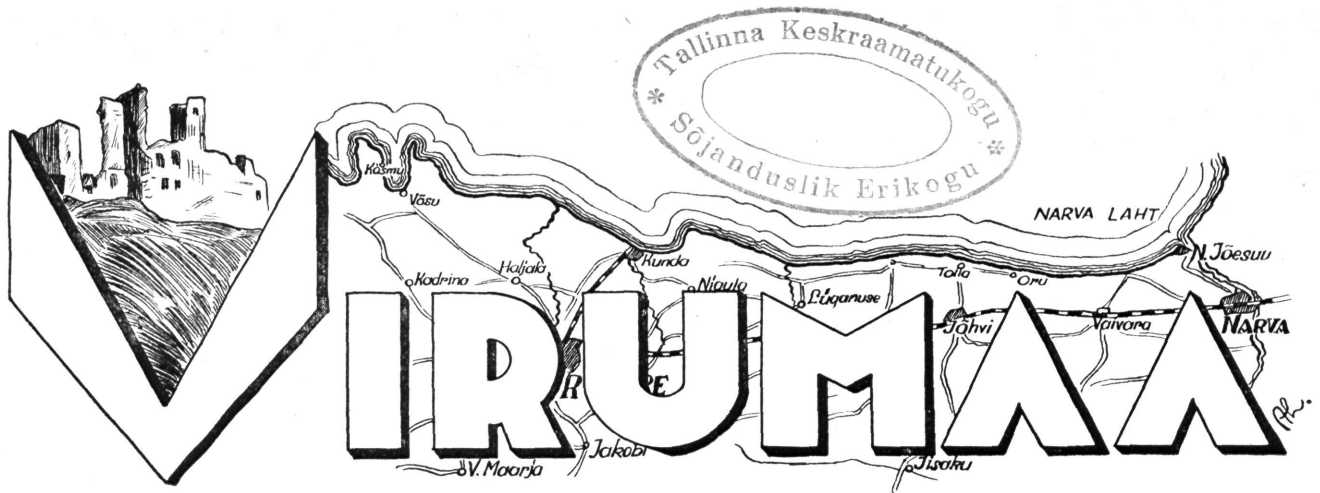
moodsa elukindlustuse kaudu oma lapse tuleviku eest igakülgset hoolitseda. Võrratult madalate kindlustusmaksude juures meie seltsi elukindlustus sisaldab kõiki moodsaid soodustusi.

EESTI LLOYD

KODUMAA SUURIMAIKINDLUSTUSSELTS.

Elukindlustusseis üle 6.000.000 krooni.

Mõnd Virumaa olevikust ja minevikust

Välismaa turistid, kes aast-aastalt üha rohkemal arvul külastavad Eestit, on sageli otse vaimustatud meie looduslusest ja ajaloolistest haruldustest. Meil endil aga näib valitsevat arvamine, nagu ei suudaks meie väike kodumaa pakkuda midagi vaatamisväärsset. Tunne liig vähe oma kodumaad ega tee peaaegu midagi selleks, et seda tundma õppida. Rännakud ja ringreisid kodumaal on seni olnud ainult üksikute eralõbudeks, kui mitte arvestada raudteevalitsuse poolt moodunud suvel korraldatud väljasõite.

Ka puuduvad meil turistide käsiraamatud ja juhid, mis vastava maakoha iseäraldusi ning ajalugu selgitaksid ja ümbrust vaatlama õpetaksid. Seetõttu jäävad rännakuil nii paljud ja väga huvitavad kohad ning esemed tähele panemata ja rännakud ise muutuvad sageli ainult väsitavaks jõukulutuseks.

Säärase puuduliku ja väljaarenematu turismikorralduse juures tuleb kodumaa tundmaõppimise seisukohalt tervitada iga juhtumit, mis küll hoopis teistel põhjustel viib suuremal hulgal kodanikke välja nende kodukohtadest, annab neile aga võimaluse tutvuda kodumaa kaugemate nurkadega. Niisuguste juhtumite hulka tuleb arvata ka suuremaid kaitseliidu manöövreid, sest manöövrist osavõtmine iseendast juba eeldab vastava maa-ala põhjalikku tundmaõppimist.

Asja möödunud Põhja-Eesti malevate sügismanöövrid korraldati Lääne-Virumaal, Rakvere-Tapa vahelisel maa-alal. Eeldades seda, et need ligi 5000 kaitseliitlast ja naiskodukaitsjat, kes võtsid osa „Neeruti sõjast“, peale sõjaliste kogemuste omandamise tutvusid põhjalikult eeltähendatud Virumaa osaga, pean tarviliseks tuua mõningaid andmeid, mis aitaksid täiendada üldpilti „Neeruti sõjast“ puudutatud Virumaast.

Virumaa on Eesti maakondadest kõige suurem, ta pindala — 7387 km² — on 15,5% kogu Eesti territooriumist.

Kui Lõuna-Eesti võib oma vahelduva künasmaastikuga, siis Virumaa, eriti kesk- ja põhjaosas, oma lavatasandikuga tundub veidi üksluisena ja igavana. Seda kütkestavam on aga Virumaa rannaloodus oma paekaldaga. See Põhja-Eesti paekallas, mis algab Paldiski juures ja lõpeb Narvas, tõuseb Virumaa piirides paiguti otse merelaineist vägeva kiviseinana kuni 55,5 m kõrgusele (Ontika), paiguti aga taganeb mitu km me-

rerannast sisemaale, moodustades terrassitaolisi tõusenguid. Kõige mõjukamalt paljastub paekallas Sakas, Ontikal, Martsal, Toilas, Orul, Vokas ja Udrial, luues seal kodumaa kenimaid rannamaastikke.

Seal, kus paekallas on taganenud sisemaale, on kaldaalune — endine merepõhi — sageli kümnete kilomeetrite ulatusel kattunud männimetsaga. Mererand siin on madal, liivane, või jälle kaetud määratumate raudkividega (Käsmu). — Siin on tekkinud ilusaimad Eesti suvituskohad — Narva-Jõesuu, Sillamäe, Toila, Karepa, Rutja, Vainopea, Võsu.

Põhja- ja Kesk-Virumaa lavatasandikust eraldub Lääne-Virumaa, mis oma moreenküngastikuga tuletab meele Lõuna-Eestit. Siin asetsevad kõrgeimad Virumaa mäed — Kellavere mägi (156 m) ja Emumägi (166 m) Simuna kihelkonnas ja Ebavere mägi (136 m) Väike-Maarja kihelkonnas, mille minevikku on rahvasuu kaunistanud rohkete muinaslugudega. Lääne-Virumaa moreenküngastikku kuuluvad ka Neeruti mäed, mille ümbruses toimusid möödunud sügismanöövrid.

Vähem moreenküngastike valdkond asetseb Ida-Virumaal Iisaku ja Vaivara kihelkondades, kus suuremate kõrgustikena paistavad välja Terevere seljak (85 m), Kuremäe (95 m) ja Vaivara Sinimäed.

Endistel aegadel oli Virumaa kuulus oma põliste metsadega, kuid veel praegugi leidub Ida-Virumaal metsakolkaid, kust väljapääsmine suvel hobusega on võimatu. Siin Tudu, Paasvere, Venevere metsades ja rabades elutseb veel praegugi karu, hunt, põder ja ilves, millised metsloomad Eestis vähehaaval on muutunud harulduseks.

Üldse on Virumaal metsade all veel umbes 29% üldpinnast, kuna metsaliikidest paistavad eriliselt välja tammemetsad. Sääraseid suuri ja vägevaid tammikuid nagu Vinnis (80 ha) ja Rakveres (25 ha) ei leidu Eestis kuski mujal.

Viimase rahvaloenduse andmeil oli Virumaal 145.496 elanikku (umbes 13%), nendest Rakveres 9.958 ja Narvas 23.515 (eestlasi 82,48%, venelasi 14,71%, sakslasi 0,93%).

Rahva majandusliku tegevuse alal erilise tööstusharuna on välja arenemas põlevkivitööstus, mis praegu juba Põhja-Virumaale annab erilise ilme, tulevikus aga tõotab saada rahvamajanduse arenemises tähtsaimaks

teguriks. Praegused kaevandused ja õlivabrikud — Kohtla-Järve (riiklik), Eesti Kiviõli A.-s., A.-s. „Küttejõud“, M. E. Oil Syndicate Limited ja Port-Kunda tsemendivabriku kaevandus Ubjas — viibivad siiski veel otsimiste ja katsetamiste ajajärgus ning täienevad iga aastaga.

Pöördudes mineviku radadele näeme, et Virumaa pind on tõenäoliselt vanimaks inimeste eluasemeks Soome lahest lõunapoolsetel maadel. Geoloogilised uurimused näitavad, et Virumaa kõrgie kallas on merepinnast üles kerkinud palju varem kui muu Eesti maaala, ja siit, Kunda mergliilademeist, on leitud vanimaid inimeste asumise jälgi kogu Baltimail. Need kivist ja luust tarbeasjad, mis on leitud Kunda lademeist, tõendavad, et Viru rannal elasid kiviaja inimesed juba kuni 2000 a. e. Kr., siis, kui muu Eesti maa-ala oli veel täiesti metsik ja asustamata.

Teatavas mõttes võib aga Viru pinda lugeda ka eesti rahvuse kätteks, kus meie esivanemad Soome lahe lõunakallast mööda idast läände nihkudes hakkasid arenema eesti rahvaks. Sellega on seletatav ka asjaolu, et vanemates dokumentides „Virumaa“ teistest maakondadest varem esineb „Eestimaa“ kõrval. Nõnda lausub juba paavst Honorius III tõestuskiri 13. dets. 1224. a., et Moodena piiskop Wilhelm on nimetatud paavsti volinikuks „Hestonia, Curlandia ja Virlandia maades“.

Sakslaste maale tulekuga muutub Virumaa alatiseks võitluste ja lahingute tallermaaks. Võidelda tuli esialgu daanlastega ja sakslastega, hiljem venelastega, kelle röövsalgad mitmel kümnel korral kogu maa laastasid paljaks. Nende võitluste kestes on aga just Virumaa pinnal kõige enne ilmunud meie maa suurte ajalooliste murrangute eelmäng — nii aastal 1558, millal Narva langemisega algas Liivimaa orduriigi lagunemine, ja aastal 1700, millal Narva lahing avas meie maale nii raske saatusliku põhjasõja. Ka Eesti vabadussõda a. 1919 algas tegelikult Viru pinnal.

Võitluste raskustest annab kujuka pildi virumaa-lane-kirikuõpetaja Kelch oma kroonikas, kes põhjasõja-aegset esimest venelaste Virumaale tungimist kirjeldab järgmiselt:

„Ingerimaa talunikud, kes Vene sugust ja nende usku olid, jätsid nad rahule, kuna seda maad omaks pidada lootsid, kuid nendega ühes kiusasid ja vaevasid nad rängalt seal asuvaid Soome talunikke. Ka andsid nad Peipsi ääres ja Vasknarva juures talurahvale esiti kaitsekirju, nagu tahaks nad muude inimeste moel sõdida. Kuid nagu hunt karva ajab, aga oma murdmist ei jäta, hakkasid nad Eestimaaal õige pea vana viisi järgi talitama... Talurahva tapsid nad suurelt jaolt maha, teisi piinasid surnuks, muist aga vedasid peksuga ja koleda vaevamisega Venemaale vangi. Noored naised ja tüdrukud täsisid nad oma leeri, kus neid sunniti päeval käsikiviga jahvatama, öösel käidi nendega jaledalt ümber. Kirikud, mõisad ja külad põletati maha, surnudki kisti haudadest välja, naelutati seinale külge, tehti nendega inetut nalja ning avaldati väga mitmel moel oma tigidust. Selle tõttu tekkis kogu maal kange hirm ja põgenemine, nimelt Alutaguse ja Virumaa, mis vaenuleegile kõige ligemal seisid. Kui siis nii

sakslased kui talunikud oma majadest ja kodudest lahkusid, tulid mõningad üleannetud hulgused ning riisusid ja hävitasid kõik ära, mis põgenejad maha jätnud. Kui pärast vaenlane sinna jõudis, tegi ta kõik veel allesolevad majad tuhaks, ajas sadade kaupa loomi oma maale, viis kõik pekstud vilja ära, mis veel koristamata, söödeti hobustele, põletati ja sõtkuti ning hävitati muul viisil ära, nii et kogu see ilus maaosa oma nelja kihelkonnaga (Vaivara, Lüganuse, Jõhvi ja Nigula) täitsa lagedaks tehti. Hirm täitis kõikide meeli vägeva ja ühtlasi tigea vaenlase ees, kellele vastupanemiseks vähematki ei sündinud. Eestimaa kindralkuberner de la Gardie saatis küll käsu välja üldiseks sõtta tulekuks kogu maal ning nõudis, et kõik mõisnikud, vaimulikud, linnakodanikud, ametnikud ja kes muidu maal elasid, mis seisusest ja ametist tahes, enda käsu all olevate talunikkudega ja sulastega võimalust mööda end sõdimiseks varustaks, jõgede ja kitsasteede äärde asuks ning vaenlast kinni peaks, kuni kuningas appi tuleb. See käsk kuulutati küll kantslitest välja, kuid mingit mõju tal ei olnud, vaid mõisnikud ja ka muud tõttasid enda omastega kiirelt Tallinnasse peitu. Ning nende järele tegid seda üks talu ja üks küla teise järele, nõnda kõik kihelkonnad — nuttes ja huludes, ilma et teati kuhu minna. Põgenemisel kuuldi paljude sadade väikeste laste haledat hädaldamist...“

Käesoleva kirjutuse kitsad raamid ei luba kirjeldada kõikide nende rohkete võitluste käiku, mida on peetud Viru pinnal sakslaste maaleasumisest kuni põhjasõja lõpuni, ligi viiesaja aasta kestes. Rahva mälestuses liigub aga veel tänini väga mitmesuguseid jutte „vene sõdadest“, millest kõneldakse hirmu ja jalestusega. Rohketest lahingukohtadest annavad tunnistust surnuluud, mis väga mitmel pool maapõuest nähtavale tulevad.

Sõjasündmuste jälgedeks on ka siin ja seal leiduvad kiviristid. Üks sääraseist asetseb Narva maantee kaldal, paar kilomeetrit Aserist Narva poole. See on püstitatud Rootsi teenistuses 4. veebr. 1590. a. langenud vene bojaari Vassili Rosladini mälestuseks. Umbes risti asukohal rootslased löid tagasi vene vägede pealetungi.

Teine kivirist asetseb Laagna mõisa juures ja kannab pealkirja „Anno 1601. Peter“, püstitatud nähtavasti siin rootslaste ja poolakate vahel peetud lahingus langenud sõjamehe mälestuseks. — Peale eeltähendatute leidub vanu kiviriste veel Jõhvi, Iisaku, Lüganuse ja Viru-Nigula kihelkondades.

Ammumöödunud aegadest Virumaal kõneleb veel terve rida maalinnu, kalme, ordulosside varemeid, kirikuid jne. Kui neile teadlikult läheneda, siis avavad need muinasmälestised meile kogu Virumaa mineviku täis elu ja liikuvust, võitlusi ja kannatusi, esivanemate visadust ja vabadusiha. Kodumaa ja kodurahvas saab meile kuidagi palju armsamaks ja kallimaks, ja meile saab selgeks, et maa, mille eest võideldes meie esivanemad on kannud määratuid ohvreid, on seda väärt, et ta vabaduse eest võitlemiseks olla alati valmis.

E. Rosenberg.

Neeruti

7. oktoobril.

Ülevaade sügismanöövrist

1. Sissejuhatus.

Kaitseliidu tänavusügisese tegevuse suursündmuseks, tegevuse keskuseks ja raskuspunktiks kujunes Neeruti sügismanööver. Manöövri ettevalmistustööd, organiseerimist ja läbiviimist juhtis ja korraldas kaitseliidu peastaap. Sellesse olid rakendunud pidevalt ka kõik osavõtjad malevad. Nii peastaap kui ka malevad, kasutades mitmekordseid laialdasi kogemusi suuremate taktikaliste õppuste korraldamises, viisid aegsasti enne manöövrit läbi kõik vajalised ettevalmistustööd. Üksikutel aladel olid ette määratud isegi vähemad peensused. Suurte tegevuste juhtimiseks ja nende hea kordamineku eeltingimuseks on vähe üldkorraldustest ja juhtnööridest, vaid seda kindlustab peamiselt üksikasjade ja peensuste ettenägemine ja kindlaksmääramine. Möödunud manöövri ettevalmistuses manöövri juhatus pani siis ka sellele

erilist rõhku ja nüüd võib kinnitada, et see ei olnud ülearune.

Nii eelmiste kui ka viimase kaitseliidu manöövri muude eesmärkide hulka kuulub veel rahva vabatahtliku omakaitse organisatsiooni tahte ja valmisoleku kontrollimine, oma moraalse tugevuse ja materjaalse jõu väljendamine, oma organisatsiooni tundmaõppimine, üksuste, pealikute ja malevlaste vastastikune tutvumine ning vaimne liitmine, seejuures ühtlasi võimaluste pakkumine seda kõike näha ja hinnata meie riigi- ja riigikaitse juhtidele, meie rahva avaliku elu tegelelasele, ta vaimsetele juhtidele ja kasvatajatele. Ka see viimane eesmärk on saavutatud, sest ma-

nööver leidis austavat tähelepanu ja osavõttu härra riigivanema K. Päts'i, kaitseväge ülemjuhataja ja kaitseliidu vanematekogu esimehe kindral J. Laidoner'i, riigikogu esimehe R. Penno, kaitseministri kindral P. Lill'e, kohtuministri J. Müller'i, teedeministri kolonel O. Sternbeck'i ja riigikontrolööri K. Soenberg'i poolt.

Kaitseväge kõrgemaist juhtidest külastasid manöövrit kaitseväge staabi ülem kindral N. Reek, staabiülema abi kolonel O. Plaks, diviisiülemaist 1. diviisi ülem kolonel J. Kruus, 2. diviisi ülem kolonel A. Traksmann, õhukaitse ülem kolonel R. Tomberg, piirivalvevalitsuse ülem kindral H. Kurvits. Manöövrit austas oma külaskäiguga Läti Aiszargu ülem kolonel K. Prauls, Poola kaitseväge esindaja kapten G. Radomski ja Soome kaitseväge esindaja kapten Ingeilius.

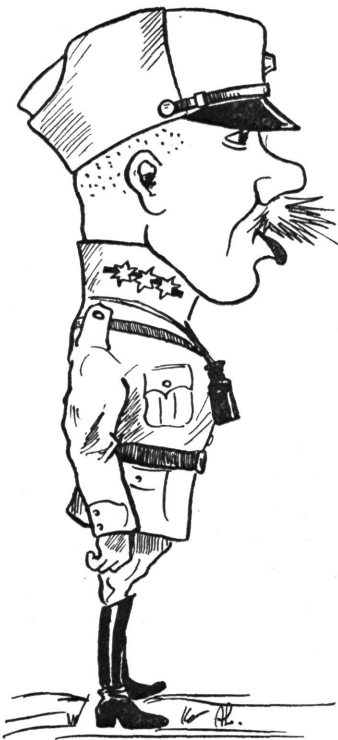
Peale nimetatute jälgis manöövri tegevust

kaitseliidu vanematekogu liikmeid, kaitseliidu ja kaitseväge vanemaid juhte, kohalikke omavalitsusomavalitsuse tegelasi, raudteevalitsuse kõrgemaid juhte ja ajalehtede esindajaid.

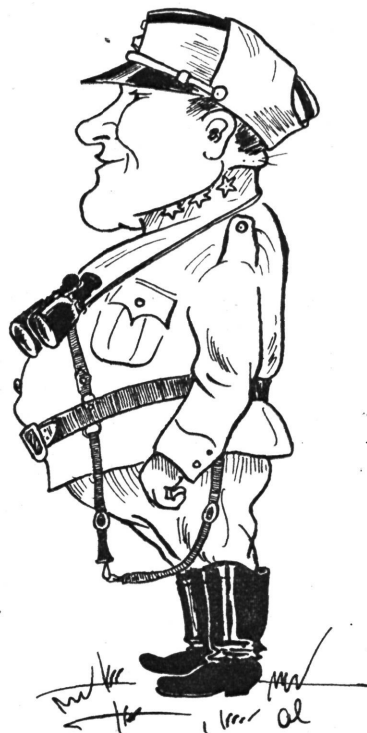
Manöövri külastajate rohke arv, eesotsas härra riigivanemaga ja kaitseväge ülemjuhatajaga, on tunnistuseks, kui võrd meie riigi, rahva, kaitseväge ja avaliku elu juhid on huvitatud meie vabatahtlikust omakaitsest, seega kaitseliidu olemasolust, ta väärtusest, tähtsusest, tegevusest ja saavutustest. On selge, et kaitseliidu tegevuse kaudu on võimalik ühtlasi näha ja hinnata meie riigi kaitsejõudude parimat ja kindlaimat osa.

Kol.-ltn. A. BALDER, manöövri üldjuht

Major R. LINTS, valge poole juht

Kol.-ltn. G. VAHER, sinise poole juht

Siin esitatud ja ka teistel eesmärkidel ettevalmistatud suurõppus on nüüd möödas. Senine ettevalmistuse, ootuse ja elevuse pinge on kadunud. Rahuldustundega on ka nüüd võimalik tuletada meele äsja möödunud manöövrit ta tähtsaimates sündmustes, tegevustes ja punktides.

2. Manöövri organisatsioonist.

Manöövri läbiviimise juhtimiseks oli moodustatud manöövri juhatus. Manöövri üldjuhiks oli peastaabi ülema aj. k. t. kolonel-leitnant A. Balder, kes asus kolonel J. Maide asemele. Manöövri juhatusse kuulusid veel operatiivjaoskonna pealik, raudteeliikumise korraldaja, majanduspealik, manöövri juhatuse sidepealik, informatsioonipealik, käsundusohvitser, paufugasside ja -šrapnellide korraldaja, sõjagaaside tarvitamise juhataja ja staabikomandant.

Vahekohtunikena toimusid malevate pealikud, instruktorigid, kaitseliidu üksuste pealikud ja 20 jala-, suurtüki- ja ratsaväe ohvitseri kaitseväest. Kokku oli vahekohtunikke 160.

Manöövrist võttis osa kummalgi poole üks kõvenatud rügement. Valge poole (Tallinna) rügement koosnes neljast laskuripataljonist ja sinise poole (Viru) rügement kolmest pataljonist. Kummagi rügemendi koosseisu kuulus kaks suurtükiväe divisjoni. Ühtekokku võttis manöövrist osa 10 patareid, nendest kolm kaitseväge materjaalosaga. Veel kuulus rügemendi koosseisu luureeskadron, ratturikompanii, side-, õhu- ja g-kaitse osad, vajaline lahingu- ja majandusvoor. Tallinna rügemendis oli ka s/autorühm.

Tallinna rügementi juhtis maleva pealik major R. Lints ja Viru rügementi maleva pealik kolonel-leitnant G. Vaher.

Püüsi- ja raskekuulipildujatule tähendamiseks kasutati paufugassid, k.-klp.-tule märkimiseks tulelippe. Suurtükitali imiteeriti paufugassidega ja -šrapnellidega.

Tagala teenistuses oli toitlustamisala naiskodukaitse ülesandeks.

Sõjalist tegevust rügemendi maastaabis ei saa kaasaajal kujutada lennavae osavõtuta. Et kaitseliidul puuduvad veel oma lennavae osad, siis on kaitseliidu suuremaid manöövreid täiendanud oma osavõtuga kaitseväge lennavae üksused.

3. Taktikaline olukord manöövriks.

Taktikaline olukord manöövriks ja poolte tegevuseks oli loodud manöövri juhatuse poolt võimalikult lihtne ja pikema fantaasiata. Olukorra koostamisel lähtuti põhimõttest: hoiduda igasugustest keerukatest võimalustest. Manöövri operatsioonide kavad sisaldasid rügemendi tegevuse piirides: luure, pealetungi, kaitse ja taandumismanöövri. Nendega seoses tuli lahendada: korterisse paiknemine, lahingurännak ja tagala teenistuse alad. Esimest korda leidis tegevusserakendamist, ühe pataljoni piirides, kaitseliidu sanitaarpersonaal, kusjuures „haavatuid“ määrati vahekohtunike poolt, kooskõlas pataljoni lahingulise tegevusega.

Manöövri tegevuse läbiviimine oli manöövri juhatuse poolt ette määratud kindlatesse aja piiridesse. Selle vastu võib vaielda operatiivsete ja taktikaliste põhimõtete seisukohalt, kuid manöövri puhttehniliseks läbiviimiseks on see tarviline ja seda määravad:

- raudteevõrude, väeosade maha- ja pealelaadimise võimalused;
- öökorterisse paiknemise tingimused;
- manöövrist osavõtjate kaitseliitlaste piiratud võimalused oma igapäevasest kutsetööst pikemaks ajaks ärajäämiseks;
- manöövri hoidmise vajadused kavatsatud tegevuste ja aja piirides;
- eesmärk luua võimalusi lühikese aja jooksul arendada kõiki võimalikke lahingutegevusi.

Neist põhimõttest väljudes oli siis loodud manöövri algolukord ja juhitud poolte tegevust.

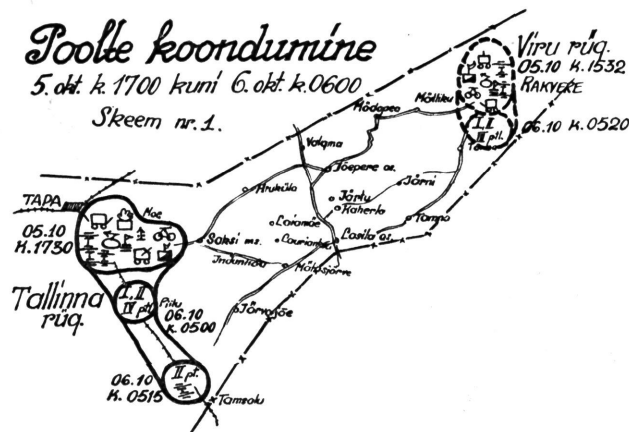
Sinised koondasid (skeem nr. 1) oma jõude Rakvere, Jakob, Vaeküla rajooni, et alata valgeile 8. oktoobril pealetungi Rakvere, Tapa, Tallinna üldsuunas. Lähim eesmärk oli 9. oktoobri õhtuks jõuda välja Järeda, Kärvete, Järva-Jaani jõe juurde.

Oma jõudude koondumise katteks siniste juhatuse otsustas II brigaadiga 6. oktoobril kella 1430-ks enda alla võtta kaitsejoone, millest II brigaadi koosseisu kuuluv Viru (siniste) rügemendi kaitselõigu eelserva moodustas Valgma, Jõepeere as., Järtu, Käherla ja Lasila as. joon.

Valged koondasid oma jõude Kiltsi, Tamsalu, Nõmmküla, Tapa, Ambla ja Järva-Jaani rajooni, et alata 7. oktoobril pealetungi sinisele Tapa, Rakvere, Sonda üldsuunas ja 8. oktoobri õhtuks jõuda välja Kunda jõe joonele. Jõudude koondumise katteks pidi ka valgete I brigaadi koosseisu kuuluv Tallinna rügemendi alla võtma Lasila as., Järtu, Jõepeere as., Valgma joone. Tallinna rügement pidi tähendatud joonele asuma 6. oktoobril kella 1600-ks. Selle joone ühesuguse kauguse tõttu kummastki poolest oleks võinud kujuneda kohtamislahing. Mõnesugustel põhjustel tuli aga loobuda selle manöövri kavasse võtmisest ja poolte tegevusse astumise eriaegade määramine võimaldas Viru rügemendil varem nimetatud joone võtta enda alla ja organiseerida kaitset, kuna Tallinna rügemendil tuli oma ülesande täitmiseks teostada kallaletung kaitsele asunud vastasele. Kumbki pool pidi aga enne seda sooritama 10–12-km lahingurännaku.

4. Poolte koondumine.

Toodud olukorra kohaselt teostus ka poolte koondumine. Siniste Viru rügement koondus tervikult Rakverre. Rügemendi suurtükivägi, eskadron, ratturikompanii, motokompanii, erirühmad, voor ja staap jõudsid kohale 5. oktoobril kella 1532, pataljonid 6. oktoobril kell 0520 (skeem nr. 1).

Valgete Tallinna rügement koondus kolmes rajoonis:

- a) 5. oktoobril koondusid Moe küla, Moe mõisa, Lokuta küla rajooni rügemendi suurtükivägi (v. a. üks patareid), eskadron, ratturikompanii, motorühm, s/autorühm, erirühmad, voor ja staap.
- b) 6. oktoobril jõudsid kella 0500 raudtee vahimaja nr. 321 juure I, III ja IV pataljon.
- d) 6. oktoobril kell 0515 jõudis Tamsalu II pataljon ja üks patareid.

Viru rügement oli oma osade juhtimise mõttes pärast koondumist paremas olukorras, sest väeosa koondus ühes rajoonis.

6. oktoobri hommikul, enne operatiivtegevuse algust, toimusid väeosade ülevaatused. Nende ülevaatusete eesmärgiks oli:

- kontrollida üksuste koosseise, et saada ülevaadet õppusele ilmunud kaitseliitlaste arvust;
- kontrollida kaitseliitlaste riidetust, varustust ja relvastust;
- anda edasi või tuletada meele veel kord mõnd tähtsat asja manöövri üldkorraldusest;
- ütelda tervitusi ja soovsõnu manöövrisesse ilmumise puhul.

Ülevaatusi toimetasid kaitseliidu ülem kindral J. Roska, manöövri üldjuht kolonel-leitnant A. Balder ja poolte juhid. Moe mõisa ja Piilu küla juures viibis Tallinna rügemendi üksuste ülevaatusel ka kaitseväge staabi ülem kindral N. Reek, olles huvitatud peale muu ka kaitseliitlaste jalanõudest ja leides Moe mõisa juures ülevaatusel olivate, üle 300 kl., hulgast ühe mehe, kes oli tulnud manöövrisesse lakk-kingades.

Manöövrist osavõtjate kohta annab ülevaate järgmine tabel:

a) Tallinna rügement.

Osavõtja malev	Kaitseliitlasi		Osavõtjate % määratud arvust
	pidi ilmuma	ilmus	
Tallinna malevast	837	772	86,1
Järva „	884	572	66,1
Harju „	630	539	85,5
Lääne „	475	411	86,5
Tartu „	57	46	80,7
Kokku:	2883	2340	

b) Viru rügement.

Osavõtja malev	Kaitseliitlasi		Osavõtjate % määratud arvust
	pidi ilmuma	ilmus	
Viru malevast	1638	1406	85,8
Narva „	561	560	100
Kokku:	2199	1966	

Nagu näha, on osavõtjate % manöövrisesse määratud kaitseliitlaste arvust üldiselt üle 80-ne. Rekordi on aga püstitanud Narva malev 100 %-ga. Selle lähedale oleks ehk tulnud veel teisigi malevaid, kui ilma seisukord 5. oktoobri õhtul ja ennustused järgmiseks päevaks oleksid olnud paremad. Üldiselt võib aga toodud andmeil kinnitada, et kohusetunne, meelegindlus, ühistunne ja oma maleva hea nime hoidmise tahe on kaitseliitlasis kujunenud tugevaks sisemiseks jõuks.

5. Tegevus manöövri esimesel päeval (6. oktoobril).

Udune ja röske sügishommik. Vaatus on piiratud mõnesaja meetri peale. Õhk on täis tihedat veeauru ja ähvardab muutuda vihmasajuks. Ilm on meeleolu loomiseks ja heaks tegevuseks täiesti ebasoodus.

Pärast ülevaatusi algas manöövritegevus. Viru rügement võis alata tegevust kell 0600 ja Tallinna rügement kell 0800. Tegevus algas mõlemal poolel tugevate luursalkade väljaastumisega. Nende moodustamiseks kasutasid rüglid oma kiiresti liikuvaid osi: ratturikompaniid, eskadroni, motokompaniid, s.-autosid, määrates juure patarei, r.-kuulipildujaid, side- ja g-kaitserühma.

Peatudes lähemalt kummagi poole luursalga ülesande ja tegevuse juures võib sellest tuua esile mõndki tähelepanavat.

Viru rüglil andis luursalgale luure toimetamise ülesande kahe tee suunas: Rakvere, Jõepere, Saksi mõis ja Rakvere, Lasila as., Mätasjärve. Teine ülesanne: enda alla võtta ja käes

hoida Aruküla, Laiamäe, Mätasjärve joon kuni kella 1400-ni. Luursalk tegutses umbes 5,5-km rindel, selle juures mõlemad luure suunad olid luureriba tiibadel, üksteisest ka umbes 5 km. Terve luursalk oli allutatud üldjuhile, kes määras jõud kummagi suuna luureks ja kattets oma olukorra hinnangu järel. Seda lahendust lähemalt hinnates paistab, et suundade hinnangut oleks pidanud tegema rügemendi pealik, vastavalt sellele oleks jäänud rüglil määrata ka jõudude jaotus ja sellest tingituna ka kummagi suuna peale omaette iseseisev ja vastutav juht. Ja seda veel seepärast, et need kaks paralleelsuunda olid siiski võrdlemisi kaugel üksteisest, et juhtida rinnetpidi luureosade tegevust. Paremini oleks seda suutnud teha rüglil sügavusest ja oleks olnud paremini informeeritud sündmustest eespool. Tegelikult aga kujunes nii, et paremal tiival liikuv luursalga ülem ei suutnud pidada kontakti vasaku suuna peal liikuvate osadega.

Tallinna rüglil oma käsus määras luursalgale ühe luuresuuna, s. o. Vahakulmu, Saksi ms., Aruküla, kuid luure toimetamist nõudis ta kogu rindel, s. o. Lasila, Järtu, Jõepere as. joonel. Minimaalseks ülesandeks oli Aruküla kitsandiku vallutamine ja oma käes hoidmine. Siin oleks pidanud siiski arvestama ka suundi, mis toovad Lasilast ja Kaherlast Saksi ms. peale. Kuigi äärmisel paremal tiival, Järvajõe as., Mätasjärve, Lasila as. suunas, liikus II pataljon, ei võinud tema oma jõududega selles suunas siiski luuret toimetada rügemendi huvides. Huvitav on siinjuures veel märkida, et Tallinna rügemendi luursalga ülem tõlgitses siiski rüglil käsku laiemalt kui see võimalik ja võttis ka Saksi ms., Indoniidu, Mätasjärve, Lasila as. suuna oma luureülesandesse.

Luursalkade kattel alustasid peajõud lahingurännakut. Viru rügemendi peajõud olid koondatud Rakvere — Palermo platsile, kust astusid välja kell 0845, kelle eelvägi, üks pataljon, väljus kell 0815. Peajõud liikusid ühes kolonnis ja üht teed mööda: Rakvere, Tõrma, Järni, Kaherla. Siin väärib allakriipsutamist rüglil lahendus rügemendi lahingurännaku organiseerimisel:

- liikumine üht teed mööda;
- liikumine ühes kolonnis.

Selle juures rügement liikus temale antud riba keskmist ja kõige halvemat teed mööda, jättes kasutamata Rakvere, Mädapea, Jõepere ja Rakvere, Tõrma, Tamna, Lasila tee. Ka rügemendi rännakukaitset teostati ainult keskmise tee suunas, tiibadel asuvate teede valve ja sulgemine usaldati täieliselt luursalga osadele. Kuigi keskmine tee võimaldas paremaid varjumise võimalusi õhuluure ja õhurünnakute eest, siis 6. oktoobril ilm piiras täieliselt lennuväe tegevuse. Rännaku organiseerimine aga kõigil kolmel teel oleks enam kindlustanud rännakul olevaid jõude igasuguste üllatuste vastu ja, lõpuks, peajõudude hargnemine kaitsepositsioonile oleks sündinud korruga kogu rindel, sellega oleks saavutatud teatud aja võit positsiooni organiseerimiseks.

Tallinna rügemendi pealetungirännak teostus kahel teel. Kolonn nr. 1, moodustatud I, III ja IV pataljonist, I ja II suurüksiväe divisjonist (kumbki ilma ühe patareita) ja g-komandost, algas liikumist Piilu küla juurest eelväega kell 0900 ja peajõududega kell 0930. Vahakulmu, Saksi ms., Jõepere teed mööda. Kolonn nr. 2 moodustas II pataljon ja üks patarei, liikumistee: Tamusalu, Uudeküla, Järvajõe, Lasila, algas liikumist pool tundi varem kolonn nr. 1-st.

Kolonn nr. 2 ülesandeks oli luure korraldamine oma liikumistee suunas. Sellest näeme, et Tallinna rüglil pealik rügemendi luure toetamiseks rakendas luursalga ja ka II pataljoni. Oma algatusel juhtis aga luur-

salga ülem veel ühe ratturikompanii II pataljoni luureosadele.

Toodud olukorras arenes hea korra ja kindla rännakudistsipliini poolte lahingurännak. Kahjuks ei võimaldanud ilm esimesel manöövri päeval lennuväe tegevust, seetõttu langes ära vajadus korraldada rännakukolonni õhukaitset. Mõlemal rügemendil olid olemas autod liikuvad õhukaitse r.-klp. rühmad ja nende tegevusse rakendamine oleks pakkunud üksuste mõningaid kogemusi ja õpiseid.

Poolte esimesed kokkupõrked luursalkade vahel arenesid A r u k ü l a rajoonis, mille Viru rüg. luursalga osad jõudsid enne valgeid enda alla võtta. Siniste luursalga heade positsioonide ees, suure laskealaga üle A r u k ü l a põldude, pandi valgete luureosade edasitung seisma. Samal ajal jõudsid siniste luursalga osad kogu rindel välja Neeruti mägede joonele, võttes enda alla L a i a m ä e metsniku, L a u r i a n t s u, M ä t a s j ä r v e rajooni.

Sel joonel arenesid kella 0930—1400 lahingud, millest võtsid osa ühelt poolt Viru rüg. luursalga osad ja Tallinna rüg. luursalga osad ühes peajõudude kolonni eelväega. Soodsad positsioonid võimaldasid Viru rüg. luureosadel avaldada visa vastupanu ülekaalukaile valgete jõududele. Tallinna rüg. eelosade edasiliikumist takistas ka „üperiidiga“ ülepritsitud tee A r u k ü l a kitsandikus siniste poolt, mille puhastamine andis tööd Tallinna rüg. g.-meeskonnale.

Vahepeal jõudis Viru rügil toimetada positsiooni-luuret, anda kaitsele asumise käsu ja hargneda rännakukolonni kaitse organiseerimisele. Rügemendi kaitse-lõigu 5,5-km rinde võtab rügement sisse kahe pataljoniga (I ja III) võistlusjärgus (skeem nr. 2), I patal-

Kell 1500 oli Tallinna rügement jõudnud sisse võtta kolme pataljoniga esijärgus kallaletungi lähtealuse (skeem nr. 2), II pataljon paremal tiival L a s i l a rajoonis, keskel I pataljon, K a h e r l a ja J ä r t u ees ja vasakul tiival III pataljon J õ e p e r e, V a l g m a suunas. II suurtükiväe divisjon tegutses parema tiiva rajoonis ja I divisjon vasakul tiival.

Sellase jõudude jaotusega ja ülesannetega algas Tallinna rüg. kallaletungi. Selle kohta võib märkida, et üldiselt kallaletung rinde paremal tiival ja keskkohal algas tarvilise ettevalmistuse järele ja arenes üldiselt normaalses tempos. nagu ta selles olukorras tõenäoliselt võis areneda. Vasaku tiiva pataljoni (III pat.) üks kompanii tormas siiski liig ettevaatamatult s.-auto toetusel J õ e p e r e a s. vallutama. Selle vallutamine oleks olnud küll võimalik, sest Viru rügemendil asusid rinde selles osas ka väga nõrgad jõud, kuid selles olukorras oleks pidanud Tallinna rüg. J õ e p e r e a s. vallutamiseks tegevusse saatma III pataljoni siiski tervikult, siis oleks ka Viru rüg. püsimine J õ e p e r e positsioonil muutunud küsitavaks. Tallinna rüg. pealetungi raskuspunkt oli aga viidud rinde keskkohale, K a h e r l a ja J ä r t u külla vallutamiseks.

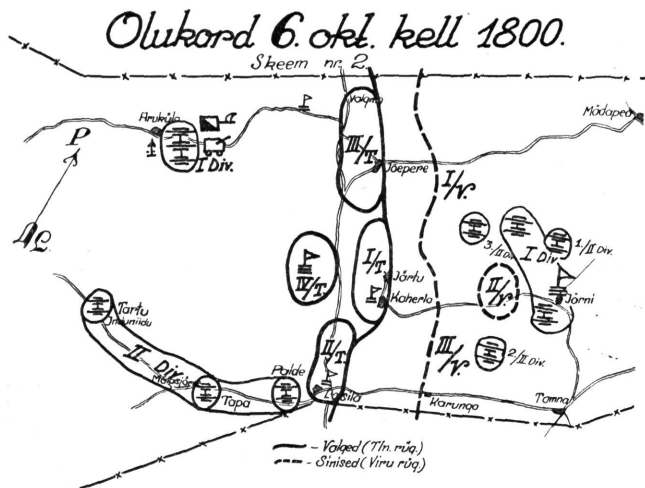
Kokkuvõtet tehes esimese manöövripäeva tegevusest võib märkida järgmist:

- poolte luureosade tegevus oli aktiivne, visa ja otstarbekohane;
- mõlemate rügementide manööver arenes üldiselt olukorra kohaselt;
- pealike ja malevlaste tegevuses paistis püüdu ja hoogu oma ülesannet täita parima tahte ja arusaamise järgi.

Manöövri esimese päeva tegevusele avaldas kahtlemata oma halba mõju peaaegu kogu päeva kestnud vihmasadu. Sellest hoolimata tundus üldine meeleolu olevat hea ja mehine. Esimese päeva tegevus vaibus pimeduse saabudes.

6. Tegevus manöövri teisel päeval (7. oktoobril).

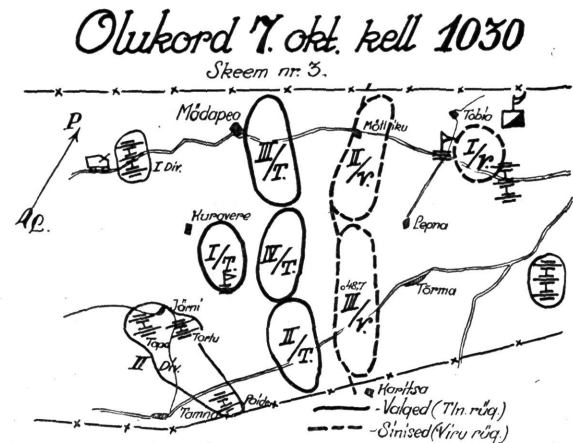
Manööver 7. oktoobril jätkus juba enne valgeks minekut luureosade tegevusega. Tallinna rügemendi poolt kogutud luureandmest selgus, et Viru rügement oli öösi tagasi tõmbunud eelmise öhtu positsioonidelt. Seda peamiselt 6. oktoobri öhtuks kujunenud olukorra tõttu siniste brigaadi vasakul tiival. Viru rügement viis öö jooksul läbi taandumismanöövri, jättes kohale kontaktiosad, moodustades vahepositsiooni M ä d a p e a, J ä r n i, T a m n a joonel, mille enda alla võtsid ratturikompanii ja eskadron. Uue vastupanupositsiooni organiseerimisele asuti M ä t l i k u, k ö r g. p. 48,7, K a r i t s a joonel (skeem nr. 3), kus võitlusjärku asus II ja III pataljon (II patalj. paremal). Kummagi esijärgu pataljoni otsetoetuseks oli üks patareid, ülejäänud patareid olid rügemendi üldtegevuse suurtükiväes.

jon paremal. Selle juures torkab teravalt silma rügemendilõigu jaotus võistlusjärgu pataljonide vahel. Nii oli I pat. lõik rinnetpidi umbes $\frac{3}{4}$ rügemendi rindest ja $\frac{1}{4}$ rindest oli III pat. kaitsta, seejuures asus rüg. varu pataljonide liitekoha taga. Kuigi I pataljoni lõigu maastik pakkus kaitse organiseerimiseks suuri soodustusi, ei olnud sellasel kujul see siiski õigustatud, sest rügemendi rinde kaitsmist ei saa võtta ainult 25% ulatuses.

Tallinna rüg., kes oma kolme pataljoniga (kolonn nr. 1) esialgse käsu järele pidi liikuma ainult üht teed mööda, oli sunnitud hargnemiseks kasutama ka teisi teid, mis viisid pealetungiriba vasakult tiival rinde keskkohale.

Rügemendi hargnemine sündis metsastel Neeruti mäeküngastel ja orgudes ning kallaletungi lähtealusele asumiseks tuli osadel läbistada niisugust maastikku 2,5—3 km laiuses ribas. See nõudis osadelt edasiliikumisel suurt jõupingutust.

Üldiselt peab mainima, et Viru rügemendi lahtikiskumine ja tagasitõmbumine sündis täiesti pimeduse kattel, uue vastupanupositsiooni sissevõtmine teostus enne valgekõrvalineku. Positsiooni organiseerimiseks jäi aega 2,5—3 tundi. Jõudude jaotus kaitsel oli olukorra kohane, kaitse raskuspunkt oli viidud, täiesti õigestatult, paremale tiivale.

Tallinna rügement, pärast siniste kontaktiosade tagasisurumist, koondus rännakukolonnis ja jätkas pealetungirännakut. Oli ilmne, et sinised olid jätnud maha eelmise õhtu positsioonid. Tallinna rügement teostas jälitamist oma kergete osadega ja kell 0800 oli saavutatud kontakt Viru rüg. vahepositsioonil. Rügemendi rännakuvalve osade toetusel visati tagasi Viru rüg. vahepositsioonil asuvad osad ja kell 0900 olid rännakukaitsese osad jõudnud välja Viru rügemendi vastupanupositsiooni eelserva ette.

Toimub Tallinna rügemendi luure ja saadud andmeil rügement hargneb kallaletungiks. Kallaletungi lähtealus võetakse sisse kolme pataljoniga võistlusjärgus, II, IV ja III (järjekord paremalt tiivalt lugedes), I pataljon jäi rügemendi varru, rinde keskkoha IV pataljoni taha. Suurtükiväest üks patareid oli antud II pataljoni otsetoetuseks, ülejäänud 4 patareid olid rügemendi üldtegevuses.

Üldiselt võib ütelda, et kallaletungiks oli Tallinna rüg. jõudude koondus suurim rinde keskkohal. Kallaletungi ettevalmistamine sündis liig lühikese aja jooksul. Kuigi jalaväe osad suudavad sellega tulla toime ¼—1 tunni kestusel, siis ei tohi unustada, et suurtükivägi vajab selleks aega märksa rohkem, et rännakult minna üle ja olla valmis jalaväe kallaletungi ettevalmistatult oma tulega toetama.

Õnneks muutus teisel manöövril ilm ilusaks. Hommikul veel püsiv udu ja madal pilvitus kadus. See võimaldas tegevusse astuda ka lennuväel. Ettenähtud luureülesannete täitmine lahingumasinatega jäi küll ära, kuid õigeaegselt ja efektiivselt läks korda Viru rügemendi positsiooni rünnak lennuväe koonduse poolt ühel ajal Tallinna rügemendi jalaväe osade rünnakuga Mätliku rajoonis.

Manöövri lõpetamiseks anti esimene punane rakett kell 1055. Sellele järgnes rida lõppsignaale, kuid viimane lask kõlas siiski 15 min. pärast esimest raketti.

7. Tegevused pärast manöövri lõppu.

Sellela oli manöövril tegevus lõpnu. Algas osade koondumine Mäda peatee ääres Toobija metsa juures. Heas meeleolus ja kindlas rünnakus liikusid kompaniid ja pataljonid rügemendi koondusrajooni ja asusid määratud kohale. Rügementide ülesrivistusel paistis silma ilus kord ja kahe lahingu koosseisus rügemendi koondis pakkus võimsa pildi.

Koondusrajoonist algas rännak Rakvere lennuväljale, möödudes seejuures vabadussõjas langenute Rak-

vere mälestussambast, mille juures jälgisid manöövril osavõtnud väeosade paraadrännakut härra riigivanem, ülemjuhataja ja kõik manöövrilse kutsutud külalised.

Lennuväljal, pärast püüside hakistamist, toimus manöövri lõpparutus. Esimesena võttis sõna manöövri üldjuht kolonel-leitnant A. Balder, selgitades taktikalist olukorda, millest lähtuti manöövril ja milles ta arenes.

Järgmisena kõneles härra riigivanem, kriipsutades alla kaitseliidu suurt väärtust ja tähtsust meie riigikaitsese ettevalmistuses ja riigikaitsese organisatsioonis üldse. Tundes ja hinnates kaitseliidu tööd ja saavutatud tagajärgi lubas härra riigivanem ühtlasi kõigiti soodustada kaitseliidu tegevust.

Edasi märkis ülemjuhataja kindral J. Laidoner oma tähelepanekuid ja muljeid manöövril, juhtides eriti tähelepanu sellele, et kuigi manöövri kestusel leidsid täitmist kõik korraldused ja käsklused otsekohe, siis manöövri lõppsignaali, s. o. manöövri üldjuhi vahetu käsu täitmise vastu patustati.

Kaitseliidu ülem kindral J. Roska tõstis esile riigikaitsese tahte tähtsust. Vähe on üksi massist, tal on väärtust niipalju, kui võrd ta on tahtejõuline. Neeruti manöövril osavõtjad kaitseliitlased tõendasid, et neil ei puudu tahe endid ette valmistada ja olla valmis riigikaitses.

Vastastikku öeldi soovsõnu ja „elagu“-hüüdeid manöövri vastaspoolele major R. Lints'i ja kolonel-leitnant G. Vaheri poolt. Sellele järgnes kõikide malevate pealike esitamine härra riigivanemale.

Sellela oli lõpparutus läbi ja nüüd liikusid rügemendid rivikorras oma välirikoonide juure, mis olid kõik koondatud ja asetatud kindlas korras 5. üks. ptl. karsarmu lähedale Haljala maantee ääres. Üldjuhina kahe rügemendi lõpplõunasöögi valmistamisel toimus edukalt peastaabi majandusosakonna pealik Ch. Kask. Hra riigivanem ühes külalistega matses köökide juures lõunaks valmistatud ülihead suppi.

Samal ajal seisid Rakvere raudteejaamas väljasõidiks valmis ešelonid manöövril osavõtnute tagasivõtmiseks oma kodukohtadesse.

Võrude, suurtükiväe, ratsaosade ja kõikide teiste osade, peale jalaväe, pealelaadimine algas kell 1430 ja jalaväe osadel kell 1700. Pealelaadimiseks asus Rakvere raudteejaama piirkonnas 6 ešeloni ja ainult üks neist asus jaama pealelaadimise platvormi ees, kuna teiste ešelonide laadimine sündis laadimissildade abil. Pealelaadimise kiire käik ja eeskujulik kord Rakvere raudteejaamas näitasid kaitseliitlaste suurt kohusetunnet ja distsipliini. Täpselt ettenähtud ajal, kell 1815, väljus esimene ešelon Rakvere jaamast ja viimne kell 2000.

Ülevas meeleolus ja parimate muljetega lahkusid Neeruti manöövril osavõtnud kaitseliitlased tagasi oma kodudesse ja igapäevase töö juure.

O. K.

Uudis!

Venekeelseid raamatuid

Uudis!

iga teaduse alalt, eriti sõjateaduslikku kirjandust.

Prantsuskeelset kaasaegset ilukirjandust

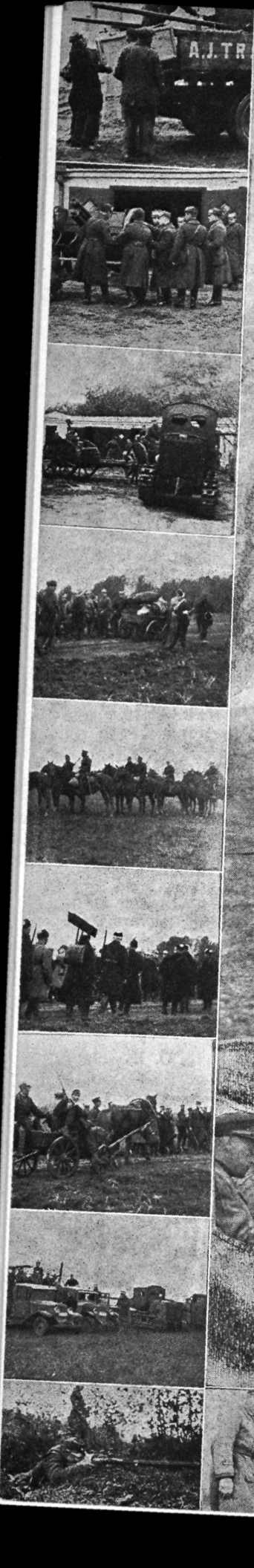
suures valikus raamatukaupluses

KLUGE & STRÖHM

Tallinn, Pikk 9

Võõrkeelne laenuraamatukogu.

NEERUT

"LAHING"

Süvalepa Jaani sõjaseiklusi

Jaani hiilis tasa ja targu. Ta pistis pea lepatihnikust välja, teritas kõrvu ja kuulatas. Ei kippu ega kappu. Pingutas ninasõormeid, nuusutas õhku. Ei mingit võõrast ega tuttavat haisu. Piilus hoolega ümberringi. Ei midagi iseäralist.

Võõras ümbrus, võõras maastik. Jaan oli nõutu. „Peeter!“ hüüatas Jaan tasakesi. „Peeter, kus sa oled?“ kutsus ta oma naabermeest ja jaoülemat.

Vaid vihm rabistas vastuseks ja tuuleil sahistas lepaladvus.

Jaani sõrmed suhu ja vilistas valjusti, läbilõikavalt. Vilistas veel teist ja kolmandatki korda.

Kuski vasakul huilgas vaid vastuseks kauge vedurivile.

Jaani südame all hakkas imelikult kipitama, värinate judin jooksis kuklast alla, kuni sabaluuni. „Sõjamees peab olema julge, külmavereline ja selge mõistusega,“ meenusid kompüli sõnad. „Ei ole olukorda, kust sõdur ausalt välja ei tuleks.“ Ega's minagi karda, julgustas end Jaan ja otsis taskust paberossipaki. Ahnelt pahvis Jaan suitsu, ehkki polnud veel suur suitsumees, sest alles leeripäeval, kevadel, pani ta esimese paberossi suhu. Suitsu pani läkastama, silmad hakkasid virvendama ja Jaan istus märjale mättale.

Püksitagumikust läbitungiv külm niiskus andis Jaani mõtteile selgema suuna. Külmaverelisemalt hakkas ta olukorda hindama. Hommikuvidevikus oli ta oma naabermeestega määratud luurele. Saksi mõisast nad väljusid, tulid alul porist maanteed ja siis suundusid paremale, metsatihnikusse.

„Nüüd, poisid, hargneme,“ oli ütelnud jaoülem Peeter. „Peame üksteist silmas ja muudkui edasi. Aga ettevaatlikult. Kui keegi märkab vaenlast, siis minule teatada. Ilma minu loata püüsi mitte paugutada!“

Kõik oli hästi läinud kuni momendini, millal Jaan märkas, et ta on ihuüksi võõras metsas ja et kaaslasinaabermehi pole kuski.

Jaani istus ja silmitses saapaninu, nagu võiksid need talle anda nõu. Ta liigutas varbaid. Saapad virtsusid ja nõõrisilmadest tungis välja õhuvulle. „Mu head leerisaapad,“ kaebas Jaan õnnetult. Aga samas kumises ta kõrvus kompüli õpetus: „Kodumaa eest

peame kõik ohverdama, kui vaja: oma varanduse ja elu...“ Mingu siis mu kirikupüksid ka, aga elu ma nii kergesti küll ei anna, siia mättale ma küll veel ei mädane, lausus Jaan endamisi ja tõusis, et marssida edasi ja täita oma kohust.

Ent kuhu sa, hing, lähed, kui oled eksinud ega tea, kus on omad, kus vaenlased.

„Ikka edasi!“ hüüdis Jaan endamisi ja pigistas püüsi tugevasti kaenlasse.

Äkki kõmahtas kuski, midagi jooksis mürinal üle taevaalaotuse ja mitmekordselt kaikus uduses metsas.

Jaani tardus. Vasakul hakkas ragin ja mulin, paremalt kostsid üksikud paugud. Otse Jaani ees võsas praksus midagi.

„Vaenlane!“ — sähvatas Jaanil peas, ja samal hetkel oli mees mätaste vahel silmili. Vesi sulises ümberringi. Jaan puristas nagu hüljes ja tundis, kuidas jääne külmus tungis üdini.

„Kurad, uppuda ma ka ei taha,“ vandus Jaan ja tõstis pea. Kaks jänest kihutas temast mööda, nagu traavihobused...

Pahameelega kihutas Jaan haaviku-emandaille paar pauku järele ja marssis edasi — tulgu mis tuleb.

Püüside ja kuulipildujate ragin ümberringi muutus üha valjemaks. Jaan oli esmakordselt sellase sõjakärga keskel. Ta oleks peaaegu juba kartma hakanud ja ükskõik kuhu pakku lidunud, aga igal argusehetkel manitses ta iseennast: sõjamees peab olema julge, ei ole olukorda...

Vapralt marssis Jaan. Harjus lõpuks sõjakäraga ja kahetses, et ta kaaslasist oli maha jäänud. Heameelega oleks ka tema püüsi paugutanud vaenlase pihta. Iga üksik mees on lahingus tähtis, tuli meele kompüli õpetus. Jaani süda hakkas valutama. Järsku kaotab meie pataljon lahingu just seepärast, et mina puudusin? Edasi! Edasi! Rindele, oma meestele appi!

Põdrana tormas Jaan noore kuusiku all. Püüsipaugud kostsid juba päris lähedalt, kui Jaan tasandas sammu, sest ettevaatus on tarkuse ema.

„Härä pealik, kas nüüd on paras aeg?“ kuulis ta võõrast häält üsna lähedalt.

„Laske aga lahti! Ilm on nagu loodud meie tööks. Siin ta haiseb mitu päeva.“ Jaan ronis põõsa alla ja jäi ootama, millega see kõik siin laheneb ja lõpeb.

Seal aga hakkas miski võõras lõhn tungima ta ninna, silmad hakkasid kipitama ja juba mattis hinge.

Gaas! — ehmus Jaan. „Appi, appi!“ karjus ta lämbudes.

„Härra magister,“ kuulis Jaan nagu läbi une, „üks kurivaim on just alla tuult gaasi alla jäänud.“

„Tirige ta aga põõsast välja ja värske õhu kätte. Ega pisargaas teda veel tapa.“

Ja siis haarati Jaani jalust ning hetk hiljem kukitas pisaraist nõretav mehike puruvõõraste mundri-meeste keskel.

„Kust pataljonist?“ küsis üks pealiku moodi mees, kelle roheline mütsiveer virvendas Jaani uduste silmade ees.

„Läänemaalt,“ läkastas Jaan vastuseks.

„Ära eksinud. Lase aga siis ruttu jalga ja otsi omad üles. Olgu see heaks õpetuseks, et sa teinekord gaasi alla ei jookse.“

Poolsurnult-poolrelavalt komberdas Jaan eemale sellest hirmsast kohast. Toibudes veidi läks ta lausa maanteele, kus arvas olevat julgema ja kindlama.

„Mis sa, kurat, seal püsti tolgendad!“ käratas keegi teeveersest põõsastikust. „Ruttu kraavi! Kas sa, kurivaim, ei näe, et oled vaenlase tule all?“

Sõnakuulelikult täitis Jaan käsku ja lõimitas maantee kraavi. Seal ta nägi teisigi kõssitamas. „Valged, kuram!“ hüüdis Jaan rõõmsalt. „Ometi kord omade juures.“

Aga läänlased polnud need ometi — olid tallinlased ja Jaanile ikkagi võhivõõrad.

Polnud Jaanil enam aega õiendada. Kõlas käsk: „Edasi!“ ja algas järk-jooks üle lageda välja. Lahinguid haaras Jaani. Ta tundis, et on päris kodune kesk raginat ja püssirohusuitsu. Hoolega hiilis ta vaenlast ega tulistanud muidu kui oli veendunud, et lask peab kindlasti tabama.

„Andke vaenlase kuulipilduja pihta!“ hüüdis pealik. „Suruge ta tuli maha!“

Püsside ragin muutus kõrvulukustavaks. Valgete „raske“ haukus nagu kuri ketikoer. Taeva all paukusid šrapnellid, maapinda lõhestasid granaadid.

Aga vaenlase kuulipilduja — too neljakandiline punane lauatuukk — ei mõtelnudki kaduda.

„Kurat,“ kirus pealik. „Tema lööb oma punase teiba terveks tunniks maa sisse püsti ja ise magab. Ei kõssagi, saadan. No, kuidas ma nüüd edasi pääsen?“

Ent vaenlase kuulipilduja pelgas kirumist niisama vähe nagu tulistamist.

„Oodake, härra pealik,“ hüüdis Jaan, „ma teen selle asja klaariks.“

Jooksis siis kange läänlane mööda põllukraavi-põhja veidi paremale; kargas sealt põõsaste taha ja nõnda ikka edasi. Paarkümmend meetrit vaenlase kuulipildujast eemal peatus Jaan. Ta oli õnnelikult vaenlasest märkamatuks päralt jõudnud.

Tallinlased jälgisid Jaani tegevust imestusega, karjusid: „Kuhu sa, hullumeelne, tormad?“

Jaan aga ei mõtelnudki enam edasi tormata. Ta soris veidi kuuetaskus, tõmbas sealt tuvimuna-suuruse kivi ning vibutas selle üle põõsa otse punase laua pihta. Kostis kõva plaks — laud kõikus. Veel teine ja kolmas kivi vihises siniste kuulipildujate sekka.

„Vahekohtunik!“ — pistis äkki üks siniseid karjuma. „Vahekohtunik, valged loobivad kividega!“

Ajutist segaduse momenti kasutasid tallinlased ja hoogsa rünnakuga vallutasid nad vaenlase positsiooni. Sinised põgenesid.

Jaan oli nüüd kangelane. „Tubli poiss,“ hüüti temale. „Mis su nimi on?“ päriti. „Jaan on mu nimi ja olen Süvalepa Jaani poeg, Läänemaalt,“ seletas kangelane.

„Tule aga, läänlane, Jaan Jaani poeg, meiega kaasa. Öhtul teeme liigud.“

Ning nõnda sai Jaan tallinlasile omaks meheks.

Rünnak jätkus. Valged saavutasid edu.

Uudis!

Ainuke käsikirja **kopeerpaber**
märgiga:

„NONSTICK-ABERTO“

mis ei kleepu koopiaste külge ega määri ja annab
200 selget ära kirja.

COLUMBIA
BRITISH MADE A

Esindus ja pealadu: A. BERTELOV, Tallinn, Dunkri 3, tel. 432-13.

Veel oli vaja vallutada üks talu ja selle õunaaed, kus punakad õunad nii isuäratavalt meelitasid. Aga sinised istusid talus kindlasti nagu kalju.

Õunad meelitasid Jaani rohkem kui kogu talu valutamise kupatus. Juba hapukat õunamaiku suus tundes hakkas Jaan suisa tormama üle savise põllu. Savi kleepus saabaste ümber nagu vankrimääre, kuid see ei pidurdanud Jaani. Samuti jäi ta kurdiks pealiku manitsustele.

Mis muud kui edasi! — mõtles Jaan. Aga samal hetkel seisis ta kõrval kollase käelindiga vahekohtunik.

„Pea!“ kõlas karm käsk. „Olete raskesti haavatud ja nüüd mitte sammugi edasi ega tagasi.“

Jaan tundis õlas valusat pistet. Arvas, et ongi haavatud, ja rapsas käega.

Pihku jäi nööpnöel ja paberisedel. Jaan veeris: alumine lõualuu vigastatud, parem jalg pealtpoolt põlve ära kistud, vasak käsi...

„Oh,“ oigas Jaan hirmunult ja tahtis putku panna, sest hiljutised kogemused gaasiga olid veel selgesti meeles.

„Mitte üks samm!“ kärkis vahekohtunik. „Peate ootama, kuni tulevad sanitarid kanderaamiga.“

Ei olnud parata. Jaan lõmitas savisel põllul ja ootas hirmuga, mis veel tuleb.

Viimaks saabusid sanitarid, kaasas kanderaam. Vaene Jaan võeti käsile, ta suu ja silmad mässiti sisse, reis tõmmati rihmaga kinni, käsi samuti.

Jaan püüdis protesteerida, et „mis te nüüd... ma ei saa ju hingatagi.“

„Vaikige ometi ja ärge rabelge. Olete ju raskesti haavatud,“ noomiti teda ja ta tõsteti kanderaamile.

Siis tassiti Jaan jumal teab kuhu, tõsteti ta kanderaamilt — ja jälle sidumine, liikmete lahasse tõmbamine. Jaan oli otsekui piinapingil.

Oli juba videvik ja sõjakära ammu vaibunud, kui Jaan viimaks lasti vabaks. Kuhu sa lähed võõras kohas, kui ei tea, kus asuvad omad? Kui kaugele jõuadki minna, kui sooled löövad näljast nurru?

Nukralt ja tühja kõhuga lonkis Jaan huupi. Ükskõik kuhu — saaks aga süüa ja sooja.

Pimeduses paistsid viimaks ühe talu hooned. Ettevaatlikult hiilis Jaan talumaja taha ja püüdis aknast sisse piiluda. Mis ta nägi, pani teda ehmuma: tuba oli võõraid mehi täis ja puha siniseid!

Vangi langeda? Kus selle häbiga, mõtles Jaan ja seadis sammud põgenemiseks. Kuid otse kõrge puuriida ääres tundis ta mõnusat kapsasupi lõhna. Suu hakkas vett jooksuma ja kõhtu lõi valus kramp.

Jaan piilus puuriida taha. Seal alles tossas välikök ja samas lähedal krõmpsutas hobune heinu. Aga ei ühtki valvurit, ei ainustki vaenlast.

Kiusatus oli niivõrd suur, et Jaan ronis kápuli katla juure, ajas enese ettevaatlikult püsti ja kuulatas. Ei mingit kahtlast häält. Jaan kangutas katlakaane lahti. Pahvatas kapsasupi auru, mis lausa joovastas. Plekist kruus taskust — selle oli ta kodunt kaasa võtnud — ja kapsasuppi täis.

Vaevalt sai Jaan isuäratavat rooga maitsta, kui

tundis, et kellegi soojad käed libisesid õrnalt ta kaela ümber.

Jaan ei julgenud kõssatadagi.

„Kusti, miks sa nii kauaks jäid? — sosistas naise hääl, ja Jaan tundis kaelal sooja hingeõhku. „Panin sulle natuke pekkliha ja sepikut kõrvale. Võta nüüd ometi! Mis sul on, Kusti? Sa oled täna nii imelik.“

Jaan ei kõssatagi.

„Kusti,“ kuuleb ta juba nutust häält. „Kusti, vasta ometi!“ Jaani kaenla alla poeb võõras tüdruk, võtab Jaani palged oma käte vahele ja soe suudlus surutakse Jaani huultele.

Jaanil matab hinge. Oleks nagu imehea, aga ka hirm pakitseb kuski südamesopis.

Äkki kiljatus: „Appi! Appi! Valged on kallal!“

Jaan ei suuda veel liigahtadagi, kui koliseb supikatel ja valus hoop tabab teda otse lagipähe. Midagi kuuma voolab krae vahelt mööda selga alla.

Veri! — ehmub Jaan ja pistab jooksu nii, kuidas jalad võtavad. Seljataga on häire. Püssid raksuvad, mehed vannuvad, naised kilkavad...

Jaan jookseb huupi üle aedade, läbi põõsaste, kuni langeb jõuetult maha.

„Nüüd on ots,“ oigab ta ja võtab valutavast peast mütsi, et katsuda, kui suur on õieti ta pea haav. Midagi niisket, kleepuvat, midagi usside taolist jääb Jaani näppude alla.

„Ajud väljas. Nüüd tuleb surm... Oi, ema! Mis mind küll ajas sõtta!“ ahastab Jaan ja äigas käega üle

Hinnad alates Kr. 110.—
Maksuta õpetatakse
Rya-tööd, fikkimist ja nõelumist
masinal.

nutuste silmade. Midagi kleepus nina külge, mil oli nii hirmus tuttav lõhn — kapsasupi lõhn.

Jaan nuusutab oma veriseid käsi. Ikka kapsasupi lõhn. Katsub kukalt, võtab sealt näppude vahele tüki ajusid — ikka kapsasupi lõhn.

Jaan pistab oma verise näpu suhu.

„Ptüi, kurat! Kapsasupp puha! Pole seal ei verd ega ajusid. Vaat', kus kurjadloomad, nad virutasid mulle supikulbiga pähe,“ kirub Jaan pahaselt ja ühtlasi rõõmsalt, sest tunneb samas, et on täiesti terve ja et pea ei valutagi enam.

Kogu öö hulkus Jaan sihitult mööda metsi. Taludesse ta enam ei julgenud pageda. Vastu hommikut leidis heinakuhja ja puges sinna alla magama.

Nägi und, et on päris sõjas. Mehi langes nagu loogu. Aga tema, Jaan, üksi oli kange mees. Käis kindralimundris ja kamandas mehi: Edasi! Edasi!

„Edasi!“ hüüdis ta valjusti ja ärkas. „Edasi!“ hüüti samast tema lähedalt. Püssid paukusid, kuski nagistas kuulipilduja.

Jaan ehmus. Ta uni haihtus silmapilkselt. Ta kargas kuhja alt välja ja pani ajama. Kartis, et on jälle siniste küüsis.

„Jaan, kuram, kuhu sa lippad?“ karjuti.

Nagu Peetri hääl, mõtles Jaan ja peatus.

Hüüdja oligi Peeter, ta naabermees Suvalepast ja jaoülem.

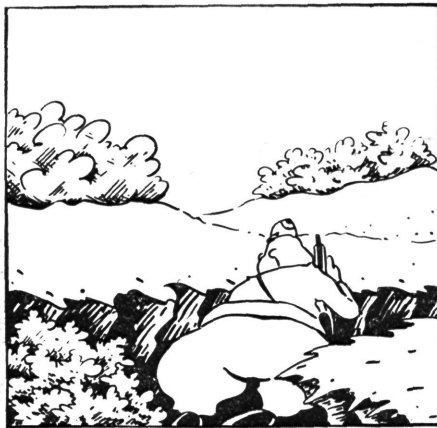
Jaan oli õnnelik, et leidis oma mehed. Seltsis ja ühiselt rünnati nüüd siniseid. Jaan oli vapper ja teenis kiitust.

Rakvere linn vallutati. Riigivanem, ülemjuhataja ja kaitseliidu ülem kiitsid kaitseliitlasi. Suvalepa Jaani poeg Jaan nägi kõiki palgest palgesse.

„Nüüd on ometi kodus midagi rääkida,“ kõneles Jaan endamisi, kui Rakvere lennuväljal vihtus sooja suppi. „Veel teinekordki lähen manöövreile. Ja kui tuleb päris sõda, no, siis meie juba oskame näidata, mis mõistavad eesti poisid, siis sõdime hoopis paremini kui Neeruti sõjas!“

Malevlane Paul Pigi

käis manöövreil

Kirjastusühisus

„RAHVAÜLIKOOL“

Suurimad paberikaupade, kirjutustarvete ja raamatute laod Eestis

TALLINN, Harju 48, omas majas, tel. 444-39, 444-37;
Jaani 6. pangä majas, tel. 446-66, 446-67

Meie ladudes on üle 3000 artikli. See kaupade mitmekesisus võimaldab iga soovi täita täpselt ja igas hulgas. Tellimised täidame nende saabumise päeval korralikult ja kiiresti. Ka telefoni teel võtame tellimisi vastu. Meie anname vastutulelikult nõu kõigis paberikaupadesse, kirjutustarvetesse ja raamatutesse puutuvates küsimustes, muidugi ilma ostukohustusest

Meie hinnad on alati mõõdukad

Tähelepanu!

Paberossid

**MIKAADO-
PRIVAAT**

ja inglise sigaretid

LUXOR

*krooniti 9. Eesti Näitus-Messil
1934. a.*

*I-se auhinnaga, suure kuldaurahaga, mis on
parim tõendus kauba kõrge kvaliteedi kohta.*

**TUBAKAVABRIK
H. ANTON & Ko.**

Kaitseliidu töö ja elu

Kaitseliidu ülema käskkiri

nr. 72.

Tallinnas, 13. oktoobril 1934. a.

§ 1.

Kaitseliidu käesoleva aasta taktikaline suurõppus — Neeruti sügismanööver — on möödas. Kuigi manöövri tegevuse kokkuvõte on alles teoksil, võin siin tunnustada manöövri head kordaminekut. Manöövril osavõtavad üksused ja naiskodukaitse, vaatamata halvale ilmale ja manöövri raskustele, täitsid oma ülesanded ennastalgavalt ja kohusstrukult.

Kaitseliidu suurearvuline vabatahtlik osavõtt manöövril ja hea kord on parimaks tunnuseks kaitseliidu valmisolekust riigikaitseks. Seltskonna ja ajakirjanduse kaastöö manöövri heaks kordaminekuks, kohalike elanikkude lahke ja abipakkuv vastutulek, soe ja sõbralik vahekord kaitseliidu ja seltskonna vahel on tunnuseks, kui lähedane ja lahutamatu osa rahvast on kaitseliit, kuivõrd huviga rahvas võtab osa kaitseliidu suursündmusist. See annab meile julgust tuleviku tööks.

Täna südamest kõiki manöövril osavõtjaid pealikuid, malevlasi, naiskodukaitse liikmeid ja kõiki, kõiki, kes töötasid ja aitasid kaasa manöövri heaks kordaminekuks.

§ 2.

Isiklike tähelepanekute ja muljete põhjal möödunud manöövri kohta võin märkida:

1. Kord ja distsipliin manöövril oli eeskujulik. Kui eelmistel aastatel on olnud üksikuid korra vastu eksimisi ja korra rikkumisi, siis möödunud manöövril ei tea sel alal ainustki juhtumit. See lubab heameelega kinnitada, et pealikud ja malevlased suudavad massiliste kogunemiste ja tegevuse juures pida eeskujulikku korda. Manöövril valitsenud hea kord ja distsipliin on ühtlasi heaks atestatsiooniks meie organisatsioonile.

2. Taktikalise õppetegevuse alal võin märkida edusamme. Pealike energiline tegevus, aktiivsus ja suur algatusvõime paistis kõikjal silma. Juhtide aktiivsus on meie riigikaitsejõu moraali allikaks. Alatine tegutsemistahe, tegevusind peab olema ka tulevikus iga pealiku ja malevlase seesmiseks käskijaks lahingutegevuses. Võis siiski ka leida üksikuid pealikuid, kel puudus juhti iseloomustav omadus — aktiivsus. Selle juures puudus mõnikord ka kontakt oma pealikutega. Ka neil juhtumil, kui puudub side kõrgema pealikutega, ei pea loobuma tegevusest, ei tohi leida aset passiivsus. Iseseisev otsustamine ja olukorra

kohane tegevus, kõrgema pealikutega oma poolt kontakti otsimine ja oma tegevusest informeerimine on alati iga juhi esimesi ülesandeid niisugustel juhtumitel.

3. Maastikule kohanemise, varjatud liikumise, reeglipärase tule, tule ja liikumise koostöö vastu patustati palju. Põhjusi siin tuleb otsida vihmast ilmast, märjast ja porisest maast. On loomulik, et neil tingimustel ei tahtnud paljud oma uusi riideid määrida poriga. Need asjaolud ei pea aga edaspidi võrutama meid varjumisest, maastikule kohanemisest ja maastiku kasutamisest.

4. Manöövril võttis osahalbadele ilmastiku tingimustele vaatamata kaitseväge lennuväe üksusi. Lennuväge tegevusele reageeriti tihti siiski hilja. Õhuaitse kuulipildujate alatine valmisolek, õhuvaatlus, moondumine ja varjumine — sel alal peame veel jõudma edasi.

5. Toitlustamist manöövril teostas täieliselt naiskodukaitse. Naiskodukaitse on omandanud alatise koostöös meestega suured kogemused toitlustamise alal ka sõjalises olukorras. Möödunud manöövril esines siiski juhtumeid, kus üksused said toidu kätte hilinemisega. Neil majanduspealikutel puudus kontakt operatiivjuhtidega.

Et pärast lahingutegevust või lahingutegevuse vaheajal meeskonnad õigel ajal saavad kätte toidu, endile seega ammutavad uut jõudu, on majanduspealikutel hool ja üks ülesanne.

Need olid üksikud juhtumid, margin nad siiski ära, et tulevikus neid ära hoida.

6. Vahekohtunikkude tegevuse alal on vaja rohkem aktiivsust, rohkem süvenemist oma ülesannetes, rohkem tegutsemist. Vahekohtunik on vaenlase tuli; ta sunnib mehi arvestama lahinguolukorda. Vahekohtunik peab andma manöövrile õpetlikkuse ja ka lahingu ilme. Seepärast peab vahekohtunik esijoonel teadma oma tähtsust, tundma oma kohuseid, olema olukorra peremees, kes ennast paneb maksma. Vahekohtunik peab igal ajal olema oma üksuse juures ja ikka oma üksuse lahingu tulipunkti kohal, kus peab lahendama õigel ajal olukorra — kategooriliselt.

*

Kõik need puudused, mis siin olen toonud ära, ei vähenda siiski manöövri kordaminekut. Me peame aga püüdma ka neist saada üle ja seepärast peame puudustele vaatama lahtiste silmadega.

J. Roska,
kindral-major,
kaitseliidu ülem.

Rudolf Passup 60-aastane

Vähe on neid laskespordi sõpru ja jahimehi, kes ei tunne püssimeister Rudolf Passup'it.

Olgu see laskevõistlus sõjaväe-vintpüssist lahingumärgi pihta või jahimeeste ringis jänese- ja tuvilaskmine, alati näeme Rudolf Passup'it noorehingelise mehena esimesi kohti saavutam-
mas. Ka looduserüpest — metsast-laanest — tuleb juubilar ikka tubli jahisaagiga koju.

Kui jahimehel või laskuril on relv „haige“ ja vajab ravi, on vanameister ainuke, kes seab relva tõesti hästi korda.

Rudolf Passup sündis 19. oktoobril 1874. a. Virumaal Vaivara metsavahi pojana. Lõpetanud

Vaivara kihelkonnakooli, tundis ta suurt huvi isa ameti ja relvade vastu. See oli põhjuseks, mis muutis laske- ja jahispordi vanameistri elutöök.

Alul Rakveres ja 1904. aastal Tallinnas asutatud esimene kodumaa relvatööstus kujunes suurimaks ja ainulaadseks ettevõtteks mitte üksi meil, vaid enne maailmasõda ka Venemaal oma osakonnaga Peterburis. Revolutsiooni ja okupatsiooni ajal oli ta sunnitud ajutiselt ettevõtte sulgema, kuni armastus kutsetöö vastu tingis vanal kohal Pikal tänaval äri uuestiavamise.

Õppereisid relvavabrikutega tutvumiseks välismaile, suur aastate kestusel omandatud vilumus ja tegeliku laskuri ning jahimehe kogemused on teinud vanameistrist parima ja asjatundlikema relvasepa, kellele võrdset vaevalt on leida.

Oma kutseala kõrval leiab juubilar aega agaralt aidata kaasa kodukaitse töös — olles kaitseliidu asutamisel esimeste liikmete hulgas ja tegutsedes kuni tänapäevani pealikul Tallinna maleva ridades.

Ta kodukaitse tööd on hinnatud talle kotkaristi ja valgeristi annetamisega.

Aupäeval lubatagu vanameistrile anda üle kaitseliidu Tallinna maleva ja laskurite parimad õnnitlused ja soovid, et senine nooruslik töötahe ja armastus kodukaitse ja kodukaitsega nii tihedasti seotud kutsetöö vastu püsiks veel kaua juubilaris hinges.

Tartumaa maleva aastapäevaks 23. juuni

Tartumaa maleva juhatuse, malevkonna pealikutega ja malevkonna propagandapealikutega ühine koosolek oli 14. septembril s. a., millest võttis osa 21 pealikut.

Päevakorra tähtsaimaks punktiks oli maleva aastapäeva küsimus ja 10. aastapäeva pühitsemisega ühenduses olevad küsimused.

Maleva pealik kol.-ltn. P. Asmus märkis pikemalt neid asjaolusid, mis põhjustasid tänase koosoleku kokkutsumise.

Teatavasti käesoleva aasta 5. detsembril täitub 10 aastat maleva uuestisünnist. Seda päeva on kavatsus pühitseda laiaulatuselisemalt. Korraldada paraad, aktus, pidu ja anda välja piltidega illustreeritud ülevaade maleva tegevusest. Kuid ühtaegu maleva 10. aastapäeva pühitsemise eeltöödega on maleva juhatuse lähemalt kaalunud aastaaja sobivust suurimaiks pidustusiks ja on leidnud, et aastaag 10. aastapäeva pidustusiks detsembrikuus kui ka edaspidi on äärmiselt ebasobiv, kus liiklemine teeolude tõttu võib tunduvalt takistada pidustuste head kordaminekut.

Teiseks võib ka vormi ebahüütlus talveriietuse tõttu vähendada üldmulje mõjuvust.

Edasi ei saa jätta märkimata, et praegune kaitseliit on otsene järglane juba okupatsioonipäevil rajama hakatud ja vabadussõja ajal tegutsenud kaitseliidule, olles ka ühtlasi hälliks meie vabadussõja vahvaemale väeosale — Kuperjanovi partisaanide pataljonile, ja seepärast oleks ehk õigem, kui meie oma sünniaastaks märgiksime 1918. a. millal tegelikult tehti algust Tartumaal kaitseliidu organiseerimisega lt. J. Kuperjanovi algatusel, kuna 1924. a. jääks uuestisünni- või ristimis-aastaks ja mille märgiksime samuti küllaldase väärilisusega.

Ajalooliste andmete järgi algas Tartumaal põrandalune kaitseliidu rakukeste organiseerimine 1918. a. maikuu teises pooles ja juunikuu teiseks pooleks oli rakukeste esialgne organiseerimine enam-vähem viidud läbi, ja seepärast on küllaldased alused olemas, et maleva sünniaastaks loetaks 1918 ja uuestisünni- või organiseerimis-aastaks 1924. a.

Nimelt, päris kindlail andmeil 16. mail 1918. a. peeti Tartus kaitseliidu, tolleaegse nimetusega — omakaitse — organiseerimise asjus esimene nõupidamine, millest teiste hulgas võttis osa ka kadunud lt. Julius Kuperjanov, kelle eesvõttel ja juhatusel algaski kaitseliidu rakukeste organiseerimine Tartumaal ja kellest sai hiljem Tartumaa kaitseliidu esimene pealik.

Maleva pealiku sissejuhatavale selgitusele järgnesid läbirääkimised.

Pärast lühemaid kaalutlusi ja toetudes esitatud andmeile koosolek otsustas üksmeelselt maleva sünniaastaks lugeda 1918. a.

Aastapäeva tähtpäevadena oli kõne all 16. mai, 23. juuni, 11. november, 5. detsember ja nimelt: 16. mail peeti esimene koosolek salajase kaitseliidu — omakaitse organiseerimise asjus 1918. a.

23. juuniks 1918. a. oli Tartumaal salajase kaitseliidu — omakaitse rakukeste organiseerimine ning organisaatorite — juhtide tegevusse rakendamine omandanud enam-vähem elava kuju.

11. novembril 1918. a. algas kaitseliidu avalik tegevus, s. o. põrandapealne.

5. detsember 1924. a. on Tartumaa maleva uuestisünnipäev.

Kõnelused tähtpäevade üle keerlesid peamiselt 23. juuni ümber. Mõned kahtlesid, kuivõrd nimetatud päev sobib aastapäevaks, kuna samal päeval pühitse-

takse võidupüha ja pealeselle langeb 23. juunile jaanilaupäev — jaaniõhtu, millega on seotud rahva laiemate hulkade teatud traditsioonid. Enamik asus hoopis vastupidisele seisukohale ja leidis, et maleva aastapäeva pühitsemine 23. juunil, mis toimub iga 5 ja 10 aasta järele laiaulatuselisemalt, kuna iga-aastased aastapäevade pühitsused leiavad aset kohtadel (näiteks: Elvas, Jõgeval, Võnnus, Otepääl jne.), on täiesti sobiv ja aitab märksa tõsta selle päeva tähtsust võidupühana. Maleva kohapealseil üksusel ja abiorganisatsioonidel on niikui nii tulnud olla kohtadel võidupüha pühitsuse algatajana ja kandjadena, ja aastapäeva viimine 23. juuni peale aitab tõsta selle päeva tähtsust veelgi, sest malevasil on kahekordne põhjus tulla kokku. Teiseks on sel ajal

maal tööde vaheaeg — vili maha külvatud ja heinateoga pole veel alatud.

Pärast igakülgseid kaalutlusi pro ja contra ning toetudes vastuvõetud otsusele, milles sünniaastaks on arvatud 1918. a., asuti rõhuva häälteenamusega (ühe hääle vastuseisemisel) seisukohale, et maleva tähtsaks aastapäevaks tuleb lugeda 23. juuni.

Maleva 10. aastapäev, ühtlasi ka 17. a., otsustati pühitseda uuel tähtpäeval, 23. juunil 1935. a. ühtaegu maleva üldsuvilaagriga, mis on kava kohaselt 22. ja 23. juunil 1935. a. „Vapramäel“.

Varem kavatsatud maleva tegevuse ülevaade (album) otsustati vabariigi aastapäevaks välja anda.

K. P.

Toimetusele saadetud kirjandus

L ä t i — toimetanud B. Linde, H. Rahamägi ja J. Veelmann. „Varraku“ kirjastus, 112 lhk. Hind 2 krooni.

Seni puudus meil eestikeelne ülevaade meie liiduriigi, Latvia, maast, rahvast ja kultuurist. Läänud suvel ilmunud teos L ä t i on lahendanud selle tühiku. Ta toob kõigekülgse ülevaade meie naabri iseseisvuse sünnist, maast ja rahvast, ajaloo, loodusest, majanduselist, kirjandusest, kunstist ja teatrist, haridusoludest, läti eestlasist ja eesti lätlast, meie hõimude — liivlaste ja Luutsi maarahva elust Lätis ja Lätist kui turismi maast.

Pealeselle on Eesti-Läti liidu 10-aastase kestuse puhul kirjutus Eesti-Läti poliitilise liidu üle. Samas selle liidu korraldamise tekstid ning teiste lepete nimestik.

Raamat on trükitud heal paberil, varustatud hulga teksti täiendavate piltidega ja kolmes värvis Latvia kaardiga. Väärtuslik sisu, maitsekas väljendus ja asjalik toimetamine kindlustavad sellele raamatule menu ka nõudlikema lugeja juures.

Teose ajalooline osa peaks igas meist maa-nama mälestusi ühiseist võitlusist kaugemas ja lähemas minevikus. Poliitilisi vahekordi käsitlevad kirjutused selgitavad meie ühiseid riiklikke püüdeid nüüdisajal ja ka tulevikus.

Kogu teos peaks andma igale lugejale selge pildi iseseisvast Lätist.

T a a n i — toimetanud B. Linde ja J. Veelmann. „Varraku“ kirjastus, 108 lhk. Hind 2 krooni.

Meie maad ja rahvast seovad Taaniga kauged ajaloolised sidemed, millal osa Balti mere maid kuulus Taani ülemvalitsuse alla. Sellest ajast on säilinud hulk ajaloolisi mälestusi Põh-

ja-Eestis ja meie saaril. Ajalugu töö mõlemad rahvad Eesti vabadussõjas jälle kokku ühiseid lahinguväljadel, millal vaprad taani vabatahtlikud võitlesid teeneterikkalt meie tubli rahvaväe ridades Eesti rippumatuse eest.

Tänu pikemat aega kestnud rahule ja eemalolekule suurest rahvaste heitlusest — maailmasõjast — on Taani võinud kogu oma tähelepanu juhtida oma riikliku ja majandusliku elu paremale järjele tõstmiseks. Ja see on tal täiesti korda läinud. Tänapäeva Taani võib õigusega olla tubliks eeskujuks väikeriikidele mitte ainult põllumajanduse alal, nagu seda sageli armastatakse väita, vaid ka paljudel teistel aladel. Ka meie noor riik on võinud sealt omandada ja võtta ustavaid eeskujusid.

Kõike seda, ja mida nüüdisajal endast kujutab Taani, loeme teoses T a a n i.

Nägus, oskuslikult toimetatud, heal paberil trükitud, piltidega kaunistatud ja kaardiga varustatud raamat annab kujuka ülevaate kõigist taani oludest ja eluavaldustest.

„Kaitse Kodu!“ on seni võimaluste piirides toonud oma veergudel kirjutusi riikide ja rahvaste kohta, kellega eestlasil on kokkupuuteid. Kirjastus „Varrakult“ ilmunud eelmainitud kaks uudisteost ja varem ilmunud „Tšehhoslovakkia“ täiendavad ja lahendavad täieliselt meie seniseid püüdeid teiste maade ja rahvaste tutvustamise alal.

Nimetatud kirjastusel on veel ilmumas sarjas „Välisriigid“ teosed: Jugoslaavia, Hispaania ja Ungari.

Hinnates nende väljaannete asjalikkust ja väärtuslikku sisu, soovime neid meie lugejaskonnale ja kaitseliidu ning tema eriorganisatsioonide raamatukogudele ja lugemistubadele.

Kuna raamatud on hinnalt kõigile kättesaadavad, peaksid nad leidma teed õieti kõigisse meie eesti kodudesse.

—dt.

Sügishooajaks kohale jõudnud Inglismaalt suurim valik parimaid

RIIETURITE ÜHISKAUBAMAJA

ülikonna-
palitu- ja
mantli-
riideid

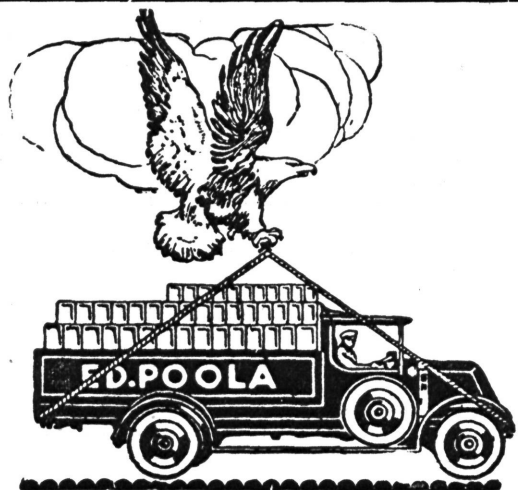
TALLINN, SUUR KARJA TÄN. 19. TELEFON 455-77

Kodumaa riidekaupadest uuemad mustrid suures valikus

Neerufi „sõjas“.

Kui sajakš ülevalt ka pussnuge alla
Malevlasele see teeks ainult nalja.

ED. POOLA I järgu transport-firma

„Renault“ veoautod, kandejõuga 1½–10 tonni, õhukummidel, võimaldavad veetavate asjade kiirelt ja tervelt kohale transporteerimise.

**Tellimisi võetakse vastu raskuse ning
kauguse peale vaatamata igal kellaajal.**

Panga konto: Tallinna Majaomanikkude Pank nr. 48.

Tallinnas, Laulupeo tän. 22,
tel. 306-23, 306-24.

Aleksander Volke vorstitööstus

müüb lihasaadusi ja vorste suurel ja väikesel mõõdul.

MÜÜGIKOHAD: Jakobsoni tänav 18, Uusturg: tõldades.

EESTI KIVIÖLI A.-Ü.

Suurim õlitööstus Eestis.

Juhatus ja müügiesakond
Tallinn, Vene tänav 7.
Kõnetraat: 463-05, 464-50,
465-56.

Tehased ja kaevandus:
KIVIÖLI JAAM.
Kõnetraat: Sonda 15.

Kaubamärk.

S a a d u s e d:

Kõrgeväärtuslik kütteõli — tööstus- ja kütteseadete kütteks.
Imbutusõli — puukonstruksioonide imbutamiseks.
„Kresolaat“ (Fenolaat) ja „Karbestoleum“ — puuosade kaitsmiseks mädanemise eest pealekandmise teel.
Katuselakk „Kivitõrv-Ekstra“ — kõrgeväärtusliku rootsi katuselaki ja eesti põlevkivitõrva koostis.
Puhas põlevkivi-katuselakk — esmajärguline aine papp- ja muude katuste tõrvamiseks.
Bituumen — sõidu- ja kõnniteede ehitamiseks ja katmiseks ning asfaltpõrandate tegemiseks: ühtlasi ka katuse- ja isoleerpapi valmistamiseks.
Tolmuõli „Estolmit“ — kõnni- ja sõiduteede tolmu sidumiseks.
Mootornafta — hõõgpea- ja tiiselmootorite kütteks.
Puurimisõli — puurimise, freesimise ja teiste rauatööde jaoks.
Viljapuu-karbolineum „Estoleum“ — viljapuuadade kahjulikkude pisilaste hävitamiseks puude piserdamise kaudu kevadel.
Auto- ja aviobensiin „Estolin“ — kõrge kvaliteediga, segamata kodumaa bensiin lennukitele ja mootorsõidukitele.

Tarvitage ja nõudke kõikjalt Eesti Kiviõli A.-Ü. saadusi.

Mehhaaniline puutööstus

O/ü. A. Flemming & Ko

Tina tän. 19,
tel. 30-926.

Restoraan
F. Ivanoff

Estonia puiestee № 29,
telefon 46-775

ÄRAKÕHI

soovitame kõha vastu, rinna- ja kopsuhaiguste puhul.

STOMINI

kõhuvenituspulbrit tarvitatakse siis, kui rinde alt valutab ja kõrvetab, rahvakeeles „rinde alt veninud“.

JOOKSVA,

reumatismi, seljavalu ja kondivalu vastu tarvitatakse pealemäärimiseks MANOLI ja sissevõtmiseks REUMATOSET.

UNEPUUDUSE,

ehmatuste ja ärrituste vastu tarvitatakse ALB-RO'D.

VEREVAESUSE

ja närvinõrkuse vastu, organismi kõvendamiseks tarvitatakse FERROLINI.

KUIDAS SAAB ILUSAKS?

Karmid tuuled, niiske külm õhk, kare vesi j. n. e. teevad naha karedaks, nahk hakkab kestama, pakatab, läheb kortsu ja vanaks. Selle pahe ärahoidmiseks tarvitavad daamid kreemi AMOURETTE, mis nende väljanägemist kümnete aastate võrra võib noorendada. Kreem Amourette teeb naha mattvalgeks, nooruslikult värseks ja pehmeks, ilusaks. Täielik õpetus ilu eest hoolitsemiseks on kreem Amourette'il ligi. Kõik siin nimetatud preparaadid on suure kuldaurahaga kroonitud ja on õiged ainult vabriku kaitsemärgiga „punane ankur“. Pange seda tähele!

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“

„EKS-MAJA“ on kõige vanem ja oma tusedate reservide ning arvurikka kindlustusvõtjate pere tõttu võimsaimad ühistegelisi kindlustusasutusi Eestis.

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“ („EKS-MAJA“) kindlustab õnnetuste vastu: tule-, elu-, klaasi-, koduloomade ja murdvarguse kindlustuse aladel.

„EKS-MAJA“ JUHATUS:
TALLINNAS, LAI T. 1, TEL. 438-85.

KONTORID: Tallinnas, Lai 1, tel. 445-07. Tallinnas, Harju 29, Tallinna Majaomanikkude Pank. Tel. 427-49.

OSAKONNAD: Tartus, Suurturg 7, tel. 9-78; Valgas, Vabaduse 6, tel. 36; Viljandis, Tallinna 13, tel. 1-73; Petseris, Kastani t., tel. 1-02; Rakveres, Lai 17, tel. 1-64.

**AGENDID IGAS LINNAS,
ALEVIS JA VALLAS.**

TALLINNA MAJAOMANIKKUDE PANK

Harju tän. 29, telefon 443-67, kodune keskjaam 427-49

Hoiusummad ja laenud

Linnamaksude ja tulu-
maksu vastuvõtmine

A. TÕNISSON & Ko.

Masinaehituse- & vasearmatuuri fööstus

Kodumaa fööstuse uudiskaubad

Vanniahjud — kr. 90.— alates

Supelvannid — kr. 40.— alates

Pliidikaflad — kr. 8.— alates

Köögikausid — kr. 5.85 alates

Nõudke uusi hinnakirju

Tallinn — Rüütli 28/30 — telef. 452-60

Tartu — Aleksandri 1 — telef. 2-70

Pärnu — Vilmsi t. 6 — telef. 1-61

Viljandi — V. Turg 7 — telef. 1-54

Desivarustus, keskküte, pumbad

LITOGRAAFIA

J. MÄNNIK

Valmistab kõiksugu värvilisi trükitõid.

Tallinn, Soo t. 23, telefon 436-86.

ET/

VABRIKU KAUPLUSED TALLINNAS
VIRU T. 1 KUNINGA T. 5

UNION →

JALANÕUD, VALMISTATUD „U N I O N“ NA-
HAVABRIKU SAADUSTEST, ON KUULSAD
OMA PEALIS- JA TALLANAHA SITKUSE,
VASTUPIDAVUSE JA ILU POOLEST.
VABRIK ASUTATUD AASTAL 1877.

KOLONIAALKAUPLUS

M. TREUMANN

TALLINN,

S. TARTU M. 17. KÕNETR. 304-48.

Müüb kõiksugu

koloniaalkaup

suurel ja väikesel arvul.

Tubakasaadusi

kõikidest vabrikutest suurmüügi hinnaga.

Kasulik sisseostu koht kaupmeestele.

Naha, hobuseriistade

ja

vene-saabaste kauplus

Maakri uul. nr. 2.

Suures väljavalikus alati saadaval venesaapaid, talla- ja pinsolinahku, pastlapaare, seremet rihmu, rinnuseid, roome, sedelgaid, rangi-, sedelga- ja sadulavilti, pigi, tikke, tifte, tõrva, tõkatit, hülgetraani jne.

Austusega

NIKOLAI SKOBELEV

CHR. JÜRGENSON

TALLINN

RAEKOJAPLATS 15. TELEFON 431-66.

Pudukaubad

ja

rätsepatarbed.

Soovitame rikkalikus valikus hooajaks

kindaid,

sukki,

mitmesuguseid

väljaõmbl. lõngu

ja **muid pudukaupu.**

F. BRASCHINSKY

&

POJAD

V. KARJA 12.

HOTELL-RESTORAN

DU NORD

Rakveres, telefon 155

Reisijaile soojad ja puhtad toad
Köök parima koka juhatusel
I klassi muusika — Kabaree

Veeremäng — Biljard
Autodele garaaž

Austusega
omanik **Karl Kurtz**

RESTORAN

„MERIKLUBI“

S. Karja t. 18.

Külastage rikkalikku rootsi einet kl 11—4.

Maitsvad lõunad kl. 1—5.

Lõunamuusika kl. 2—4.

DANCING-ÖÖLOKAAL

„MERIKLUBI“

Muusika algus kl. 9 õht.

KOHVIK

„MERIKLUBI“

Sissekäik konservatooriumi kõrvalt.

Igal õhtul muusika kl. 7—11.

Saadaval lõuna- ja õhtusöögid.

Tähelepanu!

Inglismaalt kohale jõudnud ilu-
said, maitserikkaid ja moodsaid
meesterahva

ülikonnariideid

ja naisterahva mantliriideid, meeste-
rahva särgiriideid, pidžaamariideid,
pesusiide, naister. hommikukleidi-
riideid ja pealeselle kõiksuguseid
välismaa ja kodumaa riidekaupu.

K/M.

Tallinna Tekstiil

Väike Karja 1.

Kosmeetika

rohu

värvi

keemia, droogide,
klaas- ja kummi-
kaupade suurlaod.

A.-S.

Mey & Landesen

Tallinn, Viru tn. 9.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Tallinn, Suur Tartu maant. 74—1.
TELEFON 304-32.

Üliriiete tellimiste vastuvõtt meesterahva, naisterahva üliriiete, mantlite ja palitute peale.

Vormiriiete valmistamine kaitsekihtlastele, kaitsevaelastele ja eriti soodsatel tingimustel mereväe-ohvitseridele ja üleajateenijatele.

Töö tehakse oma töökojas **korrallikult ja odavalt** vilunud asjatundjate juhatusel. Soovikorral täidan tellimised oma materjaalist tellija valiku järgi.

JÄRELMAKS VÕIMALDATUD.

ALBERT KUULER.

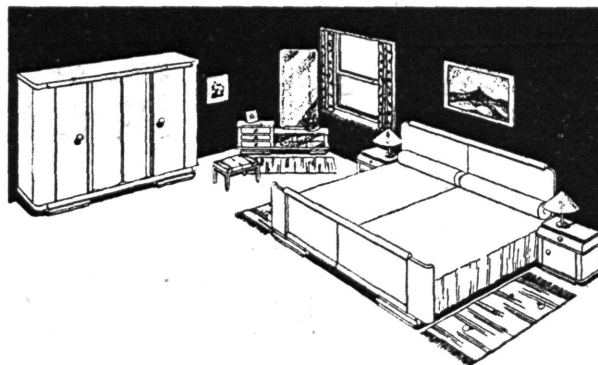
Austusega omanik.

Valmisriiete äri
B. Rubanovitsh

Harju tän. 22/24.

soovitab suures valikus
daamide ja härrade val-
misriideid ja karusnahku.

Harju tän. 22/24,

Maitsekas kodusisustus

on kodukultuuri alus!

Seda võimaldab teile
soodsail maksutingimusil.

A.-s., Massoprodukt'

S. Tartu mnt 73, tel. 308-96.

Külastage meie suurendatud
näitusruume.

Moodsaid mööbleid oma
tööstusest soovitab

J. Kallo mööbliäri

S. Karja 18 Kõnetr. 446 89.

KOLONIAALKAUPLUS
E. WILD TAG

V. KARJA 9.

KOLONIAAL- JA DELIKATESS-
KAUBAD, VEINID, NAPSID
J. N. E.

V. KARJA 9.

Ed. Hansen'i
kauplused
Tallinnas

Koloniaalkaubad ja veinid
Harju tän. 25. Telefon 444-71
Puuvili ja maiustused
Viru tän. 21. Telefon 444-92

Kaleviäri

I. N. Ivanov
Tallinn, Vene tän. 7,
kõnetraat 469-85

Ateljee

Ed. Taska

Kunstköidete ja kaunistatud nahatööde tellimiste vastuvõtt ja müük nüüd kunstihoones

Modelle vaateakendele ei panda

6-kuine järelmaks
ostjatele kõige suuremas meeste- ja naister.
valmisriiete k.-m. Eestis

Viru 8 A. RUBANOVITS Viru 8

Hinnad välispool võistlust.
Kõik riigiametnikud ja töölised saavad
6-kuise järelmaksuga ilma orderita.

Tellimiste vastuvõtmise

Paberī- ja kirjutustarvete ladu

Rud. Käsper

*Viru t. 4 (passaažis),
kõnetraat 436-71*

Hotell-Restoran-Baar

Viru 24, **„Europa“** Tel. 467-01

Kõik kaitseliitlased käivad Europa odavas baaris. Igal õhtul kontsert-kabaree, laulud kella 10–1 öösel

Kõigile on teada, et kõige suurem
karusnahaladu
asetseb Narva maanteel 71, telefon 307-46

Ladus suures valikus
igasuguseid nahku

Hinnad välispool võistlust

Moodsad kvaliteet-

mööblid

A. ELKENI MÖÖBLITÖÖSTUS
Tallinn, Lai tän. 31. Telef. 468-66.

„PÄEVALEHT“

on erakondadest rippumatu, levinuim ja loetavaim päevaleht Eestis. Suurim ning kasulikem kuulutamise leht.

„LASTE RÕÕM“

– loetavaim lasteajakiri.

Suurimad ning täielisimad

raamatu- ja kirjutusmaterjalide kauplused, kirjanduse- ja paberilaod Eestis

Täielisim

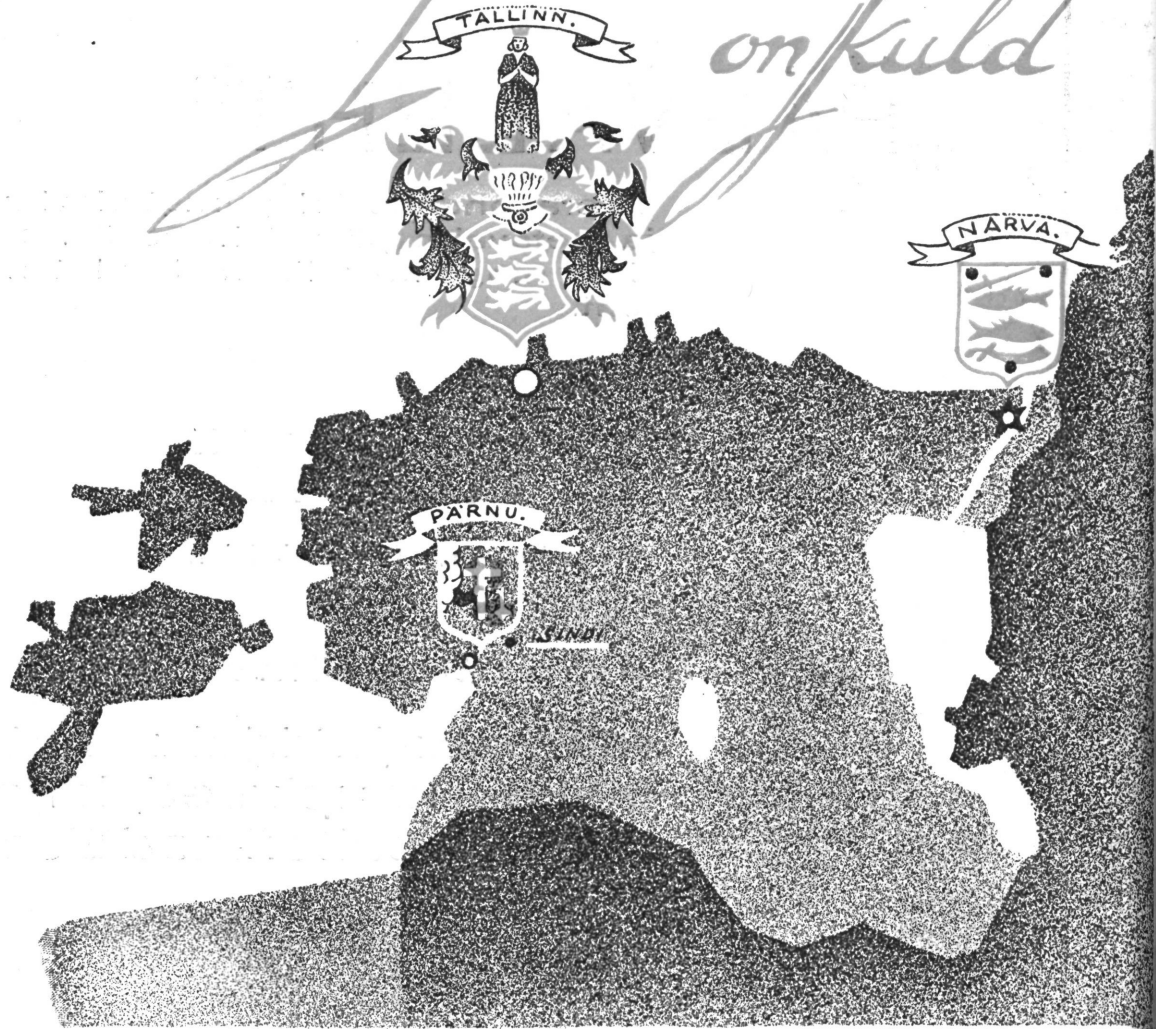
GRAAFIKATÖÖSTUS

TRÜKIKODA, LITOGRAAFIA
TSINKOGRAAFIA, KÖITEKODA

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINN – EESTI, PIKK TÄN. 2, OMA MAJAS

*Kodumaa kauba tarvitamine
on kuld*

*Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabrikas
Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri o. ü.
Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus
Eesti Niidivabriku Ühisus*

M Ü Ü K

JA

PEALADU

A.-S.

KREENIBALTI

TALLINN S KADIA 13. Postk. 346. Tel. 495-14. Telegr. KREENIBALTI